

ANTONIO ZAVALA

**KRISTAUBIDEA
BERTSOTAN**

II

**KRISTAUBIDEA
BERTSOTAN
II**

AUSPOA LIBURUTEGIA

175

Auspoa Liburutegia
(EDITORIAL AUSPOA)

Plaza Santa Maria, 2 – Tolosa, Gipuzkoa
Tel. (943) 67 12 82

ANTONIO ZAVALA

**KRISTAUBIDEA
BERTSOTAN
II**

AUSPOA LIBURUTEGIA
1984

Azalean: Asteasu'ko erria.

© Auspoa Liburutegia (Tolosa - Guipúzcoa)
Fotokonposatzaile: Lente - Estella
Inprimatzaile: Gráficas Lizarra, S. L., Estella (Navarra)
ISBN 84-7158-117-5 (obra completa)
ISBN 84-7158-119-1 (tomo II)
Depósito Legal: NA. 1.068-1984

ARKIBIDEA

Zeruetako bideak	9
Bertso Berriak: «Munduan geran artian garbi geren barrengo mantxia...»	15
Zumarraga'n 1885'garren urtean Jesusen Biotzeko billera txit santuari	23
Bertso Berriak Ama Doloretakuari jarriak	31
Bertso Berriak: «Birjiña Santa kontsolatzalle gure anparatzallia...»	39
Bertso Berriak Rosario Santuari jarriak	45
Bertso Berriak: «Bersifikuak kantarietan, doktoreen obserbantzia...»..	55
(1896) «Eskandaluak dauzkagu traba»	63
Bertso Berriak Ibarzabal'ek jarriak ...	75
Bertso Berriak Sakramentuen gañian jarriak	83

Bertso Berriak: «Zeruko Aitari gal- detzen diot kantatutzeko grazia...» .	91
(1909) Bertso Berriak: «Aurten milla ta bederatzi eun ta bederatziga- rren urtia...»	97
(1909) Bertso Berriak Anzuola'ko Agustin de Arana'k jarriak.	105
(1909) Bertso Berriak San Franzis- koren seme leialak munduko al- derdi guzietan egiñ oi dituzten lan eta konbertsiyoen gañian ipiñiak ..	115
Amar Mandamentuak: «Jaunak para- tu ditu amar mandamentu...»	121
Bertso Berriak inpernuko penaren gañian jarriak	129
Amar Mandamentuak: «Bertso berri batzuek nai ttunak ikasi...»	135
(1932) Bertso Berriyak: «Milla ta beatzi eun ogei t'amabian...»	141
Bertso Berriak Ernio'ko peregrina- ziyuaren gañian jarriak.	151

ZERUETAKO BIDEAK

- 1/ Zeruetara bi bide daude
aldapak edo estuak:
alde batetik juango dira
inozentziako justuak;
eta deretxo ori galduak ¹
pekatuetan nastuak,
penitentzia logratu bear
ortikan aldrebestuak,
konfesio onakin bear du
oker dijuan gaiztuak.

- 2/ Konfesioaren kondizioa
esamiña da aurrena,
eta dolore egiazkua
eskatutzen du urrena;
propositua eragillia
biotzetik dakarrena,
aitormen orrek izan biar du
osoa edo zuzena,
penitentzia egin obrakin
nork bere pekatuena.

¹ *Eta ori guk erantsia da, silaben neurria osa dedin.*

- 3/ Pekatarien Ama maitia,
 egiten dizut erregu,
 Ebaren ume desterratuak
 zure deiez gaude gu;
 ai, Seme Jesus pekatuakin
 gaizki tratatu badegu,
 damuturikan konfesatzeko
 asmoa darabilkigu,
 orretarako zure grazia
 orain deseitzen degu.
- 4/ Ama graziaz betetakua,
 orain zurekin batian,
 kontzientzia esamiñatzen
 bertatik asi gaitian;
 zer gaitz dadukagun Jesus eta ²
 gure animen kaltian,
 ezin oroitu bagerade
 orain guziak batian,
 artu denbora komeni dana
 au ondo egin artian.
- 5/ Lenengo lana esamiñatu
 noiz konfesatu giñaden ³
 eta animak orduan ondo
 sendatu ote ziraden;
 konfesioak osoak edo
 berritu bearrak diraden,
 begira obrak zimentutikan
 zer moduz asiak dauden,
 redimitzeko jakin bear du
 berriz premian geraden.

² Adurriaga'renean: *zer gaitz daukagu Jesus ta.*

³ Adurriaga'renean: *iñoz.* Gure iritziz, *noiz* bear du.

- 6/ Amar ditugu Jaungoikuaren
legeko mandamentuak,
eta beste bost Eliza Santak
aien faborez artuak,
obra miserikordiazkuak
premiara paratuak;
oiek guztiak guardatzeko
gu gaude obligatuak,
argaltasunez faltatu degun
orain atera kontuak.
- 7/ Jaungoikoaren projimoaren
kontrarako izanarekin,
pekatu degu pensamentua
itz, deseo ta obrakin;
kontu estado, enpleo, kargu
ta obligazioakin,
dudan ta zierto zenbat alditan
faltatu dan zuzen jakin,
esplikatzeko bear dan lekuan
bere zirkunstantziakin.
- 8/ Pekaturako oitura zarrak
ta bere zirkunstantziak,
purgatu bear dute kanpora
barrunbeko maliziak,
bestela dakar lenera azkar
sustraiak bertan utziak;
geren animen medikuari
adierazi guziak,
ondo garbitu nai baditugu
norbere kontzientziak.

- 9/ Naturaleza argala degu
eta memori flakua,
engañatzea gerta liteke
iñoiz gu bezelakua,
ez oroitzea edo aztutzea
noizbait utsegindakua;
biotzetara begira dago
beti gure Jaungoikua,
konfesio on bat Jaunak artzen du
alegiña egindakua.
- 10/ Jaungoiko ona ofenditua
jarri gaitezen dolorez,
kontriziozko aktua da au
baldin badator amorez,
konfesatzeko asmoarekin
bertan barkatzen du berez;
atriziozko damua dator
kastiguaren bildurrez,
barkatutzen du ark ere baña
konfesatu artean ez.
- 11/ Dolore ori zabaldu bear du
pekatu guztietara,
konfesiotik frutu onikan
nai baldin badu atera;
segitutzeko asmorik badu
lengo biziyuetara,
konbertitzea falta da emen,
dijua bere kontrara,
penitentzia orde z sakrilejioak⁴
konfesoren oñetara.

⁴ Adurriaga'ren esku idatzian: *penitentzia ordi*.

12/ Eun pekatuiri gorroto eta
bati kariño badiyo,
oraindik ere lan txarra bati
orrek segitu nai diyo;
ematen ditu etsaiak zenbat
kontrarako erremeyo,
sakrilejioz karga geiago
animari jartzen diyo,
kondenatutzen dirade franko
lan ori dala mediyo.

13/ Propositua sendoa artu
dezagun aurrerakuan,
ez iñun sartu.....⁵
lanbide peligrasuan;
ez agoan Jesus biotz falsoan
eta deabrua kolkuan,
Jaungoiko ona engañatuta
ala daukagulakuan,
lanak izango dira kontuak
gero eskatutakuan.

14/ Egiazkua artu bear du
biotzez kontrizioa,
lotsa ta ez bildur egin⁶
bear du konfesioa;
konfesoreak emango dio
bere absoluzioa,
penitentzia pekatuena
eman satisfazioa,
modu onetan alkanzitzen du
guzion barkazioa.

⁵ Ezin irakurri esku-idatziak emen zer dion.

⁶ Bi silaba-edo falta dira lerro ontan.

15/ Gure anima eduki gabe ⁷
gero enfermedadian,
sendaturikan para ditzagun
betiko sanidadian;
penitentzia eginda jarri
zeruetako bidian,
geren denboran iraun dezagun
Jaunarengana idian,
beti gloria gozatutzeko
gero eternidadian.

Amabost bertso auek, Tolosa'ko Fakundo Adurriaga *Besamotza* zanaren kuadernotik artuak ditugu. Eskuz idatzita daude. Urterik ez da esaten; bertsolariaren izenik ere ez. Izenburua, kuadernoak ere orrelaxe du, lenengo bertsoetik artuta. Baiñan gaia konfesioa da.

⁷ Adurriaga'ren esku-idatzian: *Gero anima*.

BERTSO BERRIAK

1/ Munduan geran artian garbi
geren barrengo mantxia,
orduan zuzen emango degu
bide onetik martxia;
aingeru asko gure fabore
zeruetatik jatxi'a,¹
serafin danak musika jotzen,
San Migelek du kotxia.

2/ Esku batian ezpata dauka,
bestian berriz pisua,
mundu onetatik argana dijua
gure anima gaixua;
ez dudarikan iñork eduki,
gauza au da prezisua,
juzgatutzeko an egongo da
dana guzien Maisua.

¹ Bertso-paperak: *jatxi da*.

3/ Noski arako egiña dago
kamiño zuri-zuriya,
asi ezker aldaparik ez,
bide ona ta zelaia;
geroko ez utzi iñortxok ere,
jaunak, oraiñ da garaia,
bestela noski botako digu
deabru zarrak artzaia.

4/ Aita San Pedrok giltza an dauka,
jaunak, zeruko atian,
poz anditxuak artutzen ditu
gu emendikan juatian;
Luziferrek du bandera txarra
sustrai gaiztoaz betia,
San Migelek ari emango diyo
ezpatarekin kortia.

5/ Urre-galoizko silloi ederrak
guretzat daure zeruan,
juaten bagera gu ere ara
anima onen moduan;
jornala zintzo pagatuko du ²
gure Jesusek orduan,
geroko gauza zer biar degun
kontuz ibilli munduan.

² Bertso-paperak: *pagatu du*.

6/ Ogei bat bertso nai ditut jarri
guzien eskarmentuko,
neroni ere bildurrez nago
ez ote dioan kontuko;
eiztari txarrak arrastorikan
ez al digute artuko,
oien pausoan dabillenikan
ez da zeruan sartuko.

7/ Artu ta eman, saldu ta erosi,
izan biar du zuzena,
gañera berriz projimuari
opa bizaio gauza ona;
kontzientziya esamiñatu
goizian al dan goizena,
konfesio onak barkatzen diyo
amabost milla dozena.

8/ Oiek orrela izanagatik
gelditu leike mantxia,
zeren ez daukan biar bezela
biyotza nunbait altxia;
mundu onetan gertatzen bada
orrelakorik iltzia,
gerta liteke purgatorioko
penen erdian sartzia.

- 9/ Ebaren ume desterratuak
mundu au ondo igaro,
aingeru bana guardian degu
egiñaz guri anparo;
munduan geran artian bizi
finezarekin ta klaro,
Mariak berak artuko gaitu
oriek egiñ ezkeru.
- 10/ Gaizki gaurenik bagera iñor
al dan lenena zuzendu,
alakuari biar diyogu
gauza onetara lagundu;
pensatzen badu iñork astia
ez da oraindik berandu,
propositu onak zuztarreraño
mantxa guzia kentzen du.
- 11/ Josefetako zelai ederra
daukagu beti zabalik,
askok ez degu arzaz kasorik,
ain gutxiago kabalik,
noski arako ez dalakuan
gauza on oien biarrik,
obra onetan saia gaitezen,
ez dago gauza oberik.

12/ Distraimentua biar bezela
degu guk erakutsiko,
ill arte noski mundo onetan
begirik ez da itxiko;
orduan ere zabalik nai
baña denbora gutxiko,
mundo onetatik ezkututzen da
eternidade guziko.

13/ Eternidade santu au degu
arrigarrizko gauzia,
akaborikan beñere ez du,
beti-betiko luzia;
pekatariak konbertitzeko
Jaungoikoaren grazira,
oraiñ Irizar biar bezela
gauzak jarritzen asia.

14/ Al dan guziak egon zaitezte
gauza oek ondo aditzen,
naiz bide gaiztoz izanagatik
gabiltza interesa biltzen;
animak ura kalte du baña
ondo zaku iduritzen,
milloiak ere gaizki eginta
ez dute deusik serbitzen.

15/ Gure fuerza zeruan dago
danen erdian bakarrik,
apenas duan juzgatuzeko
bada testigo bearrik;
engañatuko duanik ez da
ara juango kazkarrik,
apenas iñork sartuko diyon
egiyan truke gezurrik.

16/ Komerziante jenero danak
apropos gaude jarriak,
konpasa zuzen nibelian ta
pisuak eta neurriak;
lengo zarrari utzita oraiñ
para dituzte berriak,
gaizki gabiltzan guzientzako
daure istillu gorriak.

17/ Semoi eder bat aditu diyot
gure parroko jaunari,
agindu digu ibillitzeko
biar bezela ernai,
gure galmena badatorrela
nolanai ta noiznai;
ejenplo onak orra guk esan
jakin nai dituzten danari.

18/ Gazte denboran jaiotzen gera,
allegatuak zartzera,
pazientzia aitutzen zaku
sinplekeriyan sartzera;
obra onetzaz aztu samartu,
txarrian aummentatzera,
orreatikan gerta liteke
gure anima galtzera.

19/ Ezker eskubi bi bide daure
aukeratzeko guziak,
San Josek eta Ama Mariak
partitzen dituzte graziak;
gero Jesusek sententziatu
biar bezela guziak,
erabakita jarriko dira
gure arteko auziak.

20/ Len eta gero, orain ta beti,
eriyotzako orduan,
zer biajetan jua biagun
euki dezagun goguan;
gure o.... etorriko da,³
jaunak, milloika leguan,
gaiztoak pena mereziko du,
onak sartzeko zeruan.

³ Papera gastatua dago eta lerro au ezin osorik irakurri. Orregatik utsune ori.

Bertso auek Oiartzun'en eskuratu nituan, Larraburu baserrian, Ugaldetxo'n.

Bertso-paper bat da. Moldiztegi-izena: *Tolosa: Imp. de E. Lopez.*

13'gn bertsoan Irizar abizena azaltzen da. Egillearena izango da. Guretzako, beintzat, bertsolari ez-ezaguna. Bañan darabilen euskerari, Urola aldeko usaia artzen diogu.

Urterik ez du sail onek. Bañan 16'gn bertsoak pisu eta neurri berriak ezarri ditala dio. Alegia, erderaz *sistema métrico decimal* deritzana. Leen, tokian tokiko pisu eta neurriak izaten ziran. Bai naspil ederrak sortu ere. Tolosa'n, 1871 urteko batzarretan, onartu zan *sistema* berri ori Gipuzkoa'rako. Ori zala-ta, Iparragirre'k bertsoak jarri zituan.¹

Bestetik, berriz, Tolosa'ko moldiztegi ori 1878'etik 1900'ra ezagutu zan *E. Lopez*'en izenarekin.

17'gn bertsoak dionez, bertsolariak sermoi eder bat aditu du. Orixe du, itxura danez, bere esakizunen iturria. Liburu ontako beste sail asko ere, olaxe moldatuak izango dira.

¹ Ikus: Fr. Jose Ignacio Lasa: *Tejiendo historia* San Sebastián, 1977, 521 orri-aldean.

ZUMARRAGA'N 1885'GARREN URTEAN
JESUSEN BIOTZEKO
BILLERA TXIT SANTUARI

*Adoratu dezagun
Jesusen Biotza,
guztiok kantatuaz
bere alabantza.*

- 1/ Bertsoak paratzeko
artu det asmua,
nai nuke zer dan esan
Kongregaziua,
Jesusen Biotzeko
Apostoladua,
aurten erri onetan
ipiñitakua.

- 2/ Kongregazio onetan
sarturik gaudenak,
siñaletzat dauzkagu
zinta ta medallak,
biotzak alaitzeko
gauzarik onenak;
grazia au egin digu
gure Jesus onak.

3/ Aita gure ta Kredo
ta Abe Mariaz
goizero errezatu
Jauna adoratuaz,
eskaintzen geradela
biotz sagraduaz
deseo, pensamentu,
itzez eta obraz.

4/ Jesusen izenean
bada lan egiten,
intenzio garbiaz
berari zuzentzen,
ondasun zerurako
zaigu biurtutzen,
Jainkoaren grazian
bagera bizitzen.

5/ Amabost lagunekin
jarririk koroa,
amarreko banakin
errosarioa,
zerura joateko
bide seguroa,
ori da guk daukagun
obligazioa.

6/ Illean eguntxo bat
komulgatuzeko,
probetxu aundikoa
animarentzako,
funzio ederrakin
gu animatzeko;
maixu onak dauzkagu
erakutsitzeko.

7/ Segi dezagun bada
gogo zintzoakin,
karidadez beterik
bata besteakin;
arkitzen geranean
ill bearrarekin,
obra onak eraman
ditzagun gurekin.

8/ Mana ezkutatuta,
aingeruen jana,
maitegarrizko Jesus
gozo ta laztana,
besoak zabaldurik
zatoz guregana?
Amorioz beterik
gizonarengana?

9/ Bizi-leku arturik
ostia batean,
arkitzen zera, Jesus,
gizonen artean,
pekatari gaixoak
salbatu ditean;
ai zer amorioa
dezun biotzean!

10/ Zu zera nere poza,
biotz mamitsua,
zugana goazkizu,
Zeruko Maixua;
gloriarako prenda
txit segurua,
zuk emango diguzu
betiko korua.

11/ Alkar maite dezagun
munduko guztiak,
logra ditzagun bere
miserikordiak;
aundiak nola diran
dauzkagun premiak,
eskatu ditzaiogun
umilki graziak.

12/ Bitarteko jarririk
zeru-lurren Ama,
barkazio eskatzen
gatoz zuregana;
aurrerako arturik
propositu ona,
konsagratzen dizugu
danok biotz bana.

13/ Erregutu, Maria,
zure Semeari,
ez dio ukatuko
Ama bereari;
beti begira zaude
gure animari,
zure anparopera
banatorkizu ni.

14/ Erregutu zaiozu
Eleizarengatik,
gure Aita Erroma'n
dagoanagatik,
pekatari triste ta
kristau danagatik,
ezagutu dezaten
biotz au bertatik.

15/ Asko zabaldu dedin
jaiera gozua,
onek izan bear du
gure desiua;
biotz au da guretzat
txit errukitsua,
eskatu dezaiozun
bedeinkaziua.

16/ Animaren kontrako
peligroetatik,
libra gaitzatu, Jauna,
etsai danetatik,
bai ere gorputzeko
arriskoetatik,
gerra, gose ta peste
oraingoetatik.

17/ Bizi geraden arte
lurraren gañean,
sutu gaitzatu, Jauna,
zure amorean,
izan dezagun ditxa
eternidadean,
zurekin gozatzeko
zeru ederrean. Amen.

Josefa Inazia Azkune.

Bertso auek Loiola'n arkitu genituan, Aita Jose Inazio Arana zanaren bilduman. Bertso-paper bat da. Moldiztegiaren izena: *Azpeitian Pablo Martinez-en moldeteguian*.

Izenburuak, argibide jakingarri batzuk ematen dizkigu: bertsoak nungoak diran, urtea eta gaia.

Garai artan, Jesusen Biotzaren Billera edo Kongregazioak eratzen ziran errietan. Zumarraga'n ere bai, emen ageri danez, eta arauak bertso auetan ezarri zituzten.

Egillea nor dan, bertsoen ondoren esaten da: *Josefa Inazia Azkune*. Emakumez-korik gutxitan agertu oi zaigu bertso-jartzalleetan eta onako au ongi etorria izan dedilla.

Garbizale-kutsu bat nabari da bertso auetan zenbait tokitan. Seguru aski, apai-zen batek azken orrazketa emango zien.

Amaseigarren bertsoak, «libra gaitzatzu...gerra, gose eta peste oraingoetatik» eskatzen dio Ama Birjiñari. Kolera-izurrite gogorra zebillen garai artan. Urrengo urtean-edo gelditu zan. Naparrak, beintzat, peleginazio aundia egin zuten Xabierr'era 1886 urtean, Martxoaren 5'an, beren zaindariari eskerrak ematearren.

Loiola'n ere elizkizun aundiak egin ziran, esker ona agertzeko, urte bereko Irailaren 5'etik 8'ra.

BERTSO BERRIAK
AMA DOLORETAKUARI JARRIAK

- 1/ Maria Santisima
Doloretakua,
iñon pekatubaren
mantxa gabekua,
laguntza-eske nator,
Ama errukizkua,
jarritzen zaitudala
zu bitartekua,
argitu dedin nere
memori flakua.
- 2/ Dedalarikan guztiz
talentu ezereza,
leziyo bat nai nuke
para al baneza;
argiya eskatzen diyot,¹
Ama Dolorosa,
logratuko didala
badet esperantza,
bestela nerez ez naiz
ezertako gauza.

¹ Bertso-paperak: *diyot*.

- 3/ Maria Santisima,
zure doloriak
batzuek esatera
enpeñatu biat;
mantxatu giñalako
Adanen umiak,
gurutzian bizitza
eman du Semiak,
ezagutzen bagindu
ai zer faboriak!
- 4/ Gu ez geran mediyo
juiziyoz jantziyak,
erraz benzitzen gaitu
gaitzerako antsiyak;
jaio baño len giñan
mantxak erantsiyak,
geroztik persegitzen
gau ta egun etsayak,
orretatikan datoz
dolore guztiyak.
- 5/ Adanengatik degu
pekatuben mantxa,
gero zer egin asko
eman duan gaitza;
bañan gu berriz ere
deskuidatzen aisa,
ez badegu betetzen
emandako itza,
mundu ontan arrisku
aundiyan gabiltza.

- 6/ Nola pagatu zuan
Jesusek zor ori,
begiratu besterik
ez dago obrari;
martiriyua baizik
ez da or agiri,
iltzez josiya dago
gurutze gogorrari,
ai, ezpataz biotza
Ama maitiari.
- 7/ Kontsidera dezagun
noizik bakoitzian,
zenbat sufritu zuan
bere eriyotzian;
gaizki egiña damu
artu biyotzian,
Jesusen tormentuak
txit aundiyak zian ²,
gu salbatziagatik
il zan gurutzian.
- 8/ Jesusek egin zigun
ainbeste anparo,
etsaiaren mendetik
libratu entero;
berak egin ginduan
zeruko erederu,
pelia gindezala
gerra onetan gero,
bakoitzak bere faltaz
peligruan dago.

² Bertso-paperak: *ziran*.

- 9/ Guk egin bearrian
etsaiari gerra,
Jaungoikuaz aztuta
amatutzen bera;
ez dago dudarikan,
Jesus asarre da,
ez bada aplakutzen
beraren kolera,
ondo errukiyenak
geldituko gera.
- 10/ Ia, pekatariyak,
konsidera dezagun
Jesus ta bere Ama
nola daduzkagun:
penaz eta dolorez
beterik gau ta egun,
zeren ondo egiñaz
eskerrik ez degun,
orra nola zauriyak
berritzen diztegun.
- 11/ Ai, nere Jaungoikua,
aspaldiyan ere
mundubarekin nabil
zure kontu gabe;
bitartian egin det
ainbeste maldade,
etsaiak egin zaizkit
animaren jabe,
zuk ni desiatzia
nola da posible?

- 12/ Baietz esaten digu
ori adituta,
gaiztuak izan arren
beriak gaitu-ta:
«Damutuba bazaude
ni ofendituta,
atoz zure biyotza
ondo garbituta,
festa egingo nuke
zu konbertituta.»
- 13/ Dadukagun ezker
onelako esperantza,
alihan laisterrena
egin segurantza;
zeñek bere biyotzak
dedizkagun altxa,
ez dakigu noiz degun
arganako martxa,
prest egon garbituta
pekatuben mantxa.
- 14/ Tentaziyo txarren bat
etsaiak jartzian,
bigunduko al gera
au gogoratzian:
pekatuban erortzen
geran bakoitzian,
berriro josten dala
Jesus gurutzian,
igual lantza gogorrez
Ama biyotzian.

15/ Orra zer tormentubak
onak izan gabez,
nor ez da kupituko
Ama onen dolorez?
Gurutzearen oñian
urtutzen negarrez,
iñongo aldetatik
alibiyorik ez,
oiek guztiyak datoz
pekatuben bidez.

16/ Bere lege santuba
aiñ erraz ausita,
nola tratatzen degun
gaude ikasita;
bere odolaren kostuz
gaitu erosi-ta,
ez al degu parako
berriz an josita,
guregandikan ori
ez du merezi-ta.

17/ Ia, pekatariyak,
dakigun gogora
Jesusi egindako
ofentsa gogorra;
biziro gaitzak bota
ditzagun ondora,
ez berriz biurtzeko
sekulan lengora,
besuak zabalduta
pronto egongo da.

- 18/ Ez da, pekatariyak,
agintzia basta,
kuidadoz ibiltzeko
motibuak dauzka;
biyotz garbiyarekin
noiznai ere presta,
ez arren arganatu
Satanasen festa,
orain bezin gozua
gero izango ezta.
- 19/ Egon biar genduke
pensatzen gau ta egun,
sakramentu santubak
nola deduzkagun;
ondo prestatu eta
rezibi ditzagun,
Jaungoikuari eskerrak
eman dedizkagun,³
zeren salbaziya
irabazi zigun.
- 20/ Ama, guregatikan
egin erregubak
presentaturik zere
bulda sagradubak;
bera sostenitzeko
giñan izandubak,
nola engañatuta
gauzkan diabrubak,
remedia gaitzala
anima galdubak.

³ Bertso-paperak: *deiscagun*.

21/ Remedia gaitzala
guztiok lenbailen,
diabrubak buruba
loturik bageunden;
Ama eta Semia,
San Jose irugarren,
familiya sagradu
oiekin barrenen,
alkarren anparuan
bizitzeko, amen.

Ogei ta bat bertso auek, *Impr. Baroja San Sebastian* moldiztegiak atera zituan paperetan. Bertako Joakin Muñoz-Baroja zanaren eskutik jaso genduan paper oieta-ko bat.

Ez da urterik esaten. Bañan joan dan mendearen bukaerakoa izango da, papera-ren itxurak aditzera ematen duanez beintzat.

Bertsolariaren izenik ere ez da iñon ageri. Bañan Gipuzkoa'ko Beterri aldekoa izango da seguru aski, izkera orkoxea du-ta.

BERTSO BERRIAK

- 1/ Birjiña Santa konsolatzalle
gure anparatzallia
Jaungoikuaren Ama zera ta
gure bitarteko aundia;
Jesusengandik alkantza'idazu
nik bear dedan grazia,
esplikatzeko nolakua dan
kristandadeko legia.

- 2/ Señora Santak zerutik dakar
orain guretzat grazia,
deklaratzen du asarre dala
biziro bere Semia;
pensaturikan daukala dio
guri sua botatzia,
hurakan eta terremotuaz
gu betiko ondatzia.

3/ Emienda ona artu dezagun
zarrak eta gaztiak,
nola aberatsak, ala pobriak,
kristau geraden guztiak;
Jesusek berak jarriak daude
guretzat sazerdotiak,
damaturikan konfesatzeko
geure pekatu guziak.

4/ San Jose eta Ama Birjiña
dira bitarteko jarri,
barkazio eske daude oriek
Jesus biguntziagati;
arren libra gaitzala guziok
bere asarre orretati,
infernurako esleitu'tzake
an izandutzeko beti.

5/ Jesusek berak arrazoiakin
esaten dio Amari:
«Zergatikan enpeñatzen da
orrenbeste bat berori?
Emeretzigarren gizaldi ontan
aldarean nago beti,
iñork ere ez nau adoratutzen
biar bezela oraiñdi.

6/ Sakramentu Santu onetan
beti prestaturik nago,
pekataria konbertituta
nigaz jarriko dalako;
baña nik ikusten dedana da
geroago ta txarrago,
despreziorik aundienian
mundu onetan gaur nago.»

7/ Arrazoiakin Jesus maitiak
dio esaten Amari:
«Elizatikan dabill jentia
sazerdotien igesi;
teatro eta kafe-etxietan
libertadian nai bizi,
modu orretan ezin lezake
zerurikan irabazi.»

8/ Bailietan dabilzazenak ¹
lujo andian jantzirik,
penitentzia asko egiteko
apenas dute asmorik;
deabruaren bizio gaiztoz
daude guziak beterik,
Luziferren dotriña txarra
biotzeraño sarturik.

¹ Bertso-paperak: *Bailietan*.

- 9/ Zeru ederra nai duenak
orain emen irabazi,
pekatuaren damua artuta
penitentzia eiten asi;
banidadia eta lujua
oiek alde batera utzi,
orra, kristauak, aditzera eman
nola biar degun bizi.
- 10/ Modu askotan bizi gerade
guraso askon semiak,
aita eta ama txarrak badira
gu ez gerade obiak;
aditutzia nai eztuenak
itxi bitza belarriak,
askori pena emango dio
bere biotza jotziak.
- 11/ Bear bezela ez ditu iñork
aita eta ama onratzen,
obedentzian faltan gabiltza
oiek errespetatutzen;
nolanai asten gerade danok
aiek gaizki tratatutzen,
laugarreneko mandamentuak
ez digu ori agintzen.

- 12/ Gurasoak biotzetikan
nai dituenak onratu,
mandamentu santuak ongi
bearko ditu guardatu;
Jesus onaren legia beti
amatu eta serbitu,
gauza bearra izango da ori
iñork nai badu salbatu.
- 13/ Birjiña ederrak deitutzen dio
bere Seme maiteari,
barkaziyua iritxitzeko
arren pekatariari:
«Guztiak deitzen dire batian
negarrez urturik neri,
grazia oiek alkantatzeko
Jesus dibinoagandi.»
- 14/ Ama biguna zeran bezela
guztion zorionian,
belaunikatu zera bi aldiz
zeure Semian aurrian;
guregatikan errukiturik
aiñ amorio aundian,
suplika onak egin dituzu
zeruko tribunalian.

15/ Alegiñak egiñak ditu
oraiñ Birjiña Mariak,
negarretan urturik dauzka
oso bere begi biak;
guziok izan gaitezen bada
umillak eta garbiak,
enkargu ori ematen digu
zeruko Ama maitiak.

16/ Konformaturik jarri gaitezen
gure Jesus onarekin,
bera serbitzen bizi biegu
danok biotz osuakin;
konbeniyua egiña dago
bere Birjiña Amarekin,
gloria artara eramateko
kristau guziok berakin.

Bertso-papera, *Eibar.- Imprenta de Pedro Orúe*» moldiztegian inprentatua, Oxford'ko Bodleyan Library'tik.

Paperaren barrenean, auxe: *Es propiedad y nadie podrá reimprimirla sin consentimiento de su autor.*

Bere izenik etzuan eman egille orrek. Urterik ere ez. Bañan 5'gn bertsoan, XIX'gn gizaldia dala dio.

BERTSO BERRIAK
ROSARIO SANTUARI JARRIAK

1/ Kanta dezagun esplikatuaz
Errosario Santua,
anparatzalle bitartekotzat
arturik Ama gozoa,
Jesusegandik alkantza deigun
bediñkazio osua,
ipiñten dana izandu dediñ
guziontzat gustokua.

2/ Jesus daukagu amorez urtzen
Ama Santaren besoan,
bien kontuan rosarioa
zeñek nun esaten duan;
Santo Domingo bitartez garbi
an berak azaldu zuan,
itz erditxo bat gustoenagorik
etzala izango munduan.

3/ Amabost ditu misteriuak
errosario osoak,¹
baña iru puskan partiuk daude
Ama-Semien pausoak:
gozozkuak eta dolorezkuak,
bestiak gloriatzkuak,
zeiñ egunetan zeran izan ere ²
daude adierazuak.

4/ Gozozko ori errezatzen da
astelen ostegunian,
dolorezkuak asteartian,
gañera ostiralian;
gloriatzkuak asteazkena,
zapatu eta igandian,
modu orretan beren bizitzak
sari akorda gaitian.

5/ Lendabiziko gozozkua da
Jainkoa gizona egitia,
orretarako San Gabriele
aurriaz eman partia:
jatxiko zala Espirituzko
zeru ta lurraren jabia,
gure antzera agertu zeriñ,
depositaio Maria.

¹ Bertso-paperak: *rosario osoak*.

² Bertso-paperak: *zera*.

6/ Bigarrena da Santa Isabeli
egin zioten bisita,
Jose ere lagun mendirik mendi
grandeza danak utzita;
zer fruturekin zijuakion
lengusuak igarrita,
San Juan dantzan sabelian da
ama adoratzen jaikita.

7/ Irugarrena da Salbadoria
mundura agertutzia,
beste ostian dana pobreza
baña jaiotza dulzia;
Belen'era jua, ostaturik ez,
triste Jose ta Maria,
portalepian gau erdi aldian
bere magalera Semia.

8/ Laugarrena da Jerusalengo
tenploan presentatzia,
mantxa gabiak baziran ere
kunplitu zuten legia;
Simeon Santuak ikusi orduko:
«Au da Jainkoan Semia,
profetak aditzen emanik genduen
Mesias Salbadoria.»

- 9/ Bostgarrena da Jesus galduta
billatu zutenekua,
goguangarri izango zuten ³
Jerusalen'go tenplua:
jakintsu edo gizon zarreri
erakusten lege santua,
aurrerakuan zer ordenatan
gubernau biar zan mundua.⁴
- 10/ Dolorezkua lenbizikua
baratzako oraziua,
guregatikan bere Aitari
egiten ofrezimentua;
ikusten zuan pekatarien
erausuera gaiztua,
orregatikan zitzaion ⁵
izardi odolezkua.
- 11/ Bigarrena da Jesus maitia
kolunan azotatzia,
tunika ere kendu zioten
obeto artzeko golpia;
aragi-puskak aidatzeraño
ura zan sufritutzia,
pensa dezagun otso tartian
gendukala arkumia.

³ Bertso-paperak: *goguan jarri*.

⁴ Bertso-paperak: *munduan*.

⁵ Itzen bat falta da lerro ontan.

12/ Irugarrena ipiñitzia
koroia arantzazkoa,
lenago ala maltratatuta
etzuen kura gaiztoa;
buruko zaiñak billatuzkeo
ura zan istrumentua,
o gure errege burlauaz berak ⁶
arpegira bota txistua.

13/ Laugarrena da bera josteko
gurutzia emandakua,
gogotik eldu zion berari
naiz izan pekatuzkua;
guregantikan berak sufrituaz
eman zigun ejemploa,
nork beriak nola erantzun
atera ondo kontuak.

14/ Bostgarrena da Jaun Jesukristo
gurutzian illtzatua,
trantzete artan ere barkazio-eske
gugatik il zanakua;
gurutzepetik gora begira
Ama Doloretakua,
bera mantxauaz zetorkiola
Semian odol-tantua.

⁶ Bertso-paperak: *regue*.

15/ Gloriosua lenbizikua
Jesus onaren piztia,
zeruan zeuden animatuak
ura zan alegrantzia;
bere Aitaren erreñurako
zabaldu zigun atia,
bere Ama ta segitzalliak
izandu dediñ partia.

16/ Bigarrena da Salbadoria
zeruetara igotzia,
segitu nai ta eziñ egatu
an gelditu zan jentia;
aingerutxo bi agertu ziran,
au zan aien izketia:
Igo bezela juiziora
egiñgo zuala bueltia.

17/ Irugarrena da Espiritu
Santuaren etorrera,
aize-bolara baten otsian
zeruetatikan bera;
bere Ama ta apostoluei
suzko mingañen antzera,
ordutik fuerte animau ziran ⁷
jendiai predikatzer.

⁷ Bertso-paperak: *animen*.

18/ Laugarrena da Ama Birjiñaren
zeruetara igotzia,
orazio egiten guri erakusten
pasaik denpora luzia;
Seme Jesusek ezaguturik
Amaren ondo portatzia,
gorputz ta anima nai izan zuen
bere eskubitik jartzia.

19/ Bostgarrena da Aita Eternuaren
Alaba koronatzia,
Seme Jainkuak ere nai zuan
len-bait-len ipiñitzia;
Espiritu Santuak berriz zero
lurren erregiña jartzia,⁸
pekatariok orra nundikan
daukagun esperantzia.

20/ Orra amabost misteriuak
bakoitza bertso banatan,
liburutikan ez dakianak
ikasi ditzan kantetan;
aitaguria, amar abemaria,
gloriarekin danetan,
fede osuaz konsiderauaz
biotzetikan benetan.

⁸ Bertso-paperak: *lurren regiña jartzia*.

21/ Kirieleisonak oien ondoren
bear bezela esatia,
aitortzen degu Maria Santak
gugana daukan partia;
zar eta gazte, aberats, pobre,
guzion giadoria,
klase guziko penitente ta
martirien patronia.

22/ Rosariuak artu eskuan
da onela ofrezitzian,
Jesus da Ama gelditzen dira
konsuelo aundi batian;
Santo Domingok bedeinkaturik ⁹
biziko gera pakian,
etsai gaiztorik ez da sartuko
familia aren etxian.

23/ Ama Eleiza Santak daduka
zimendu guziz fuertia,
faltauko duen bildurragatik
kargau diteke jentia;
beste banderak debekatua
dauka zeruan sartzia,
pensatu ondo kabu gabia
dala eternidadia.

⁹ Bertso-paperak: *Domingo*.

24/ Jesus da Ama nai dituenak
zeru altuan gozatu,
rosariua maiz eta ondo ¹⁰
bear degu errezatu; ¹¹
debozio au mundu guzian
nairikan oso zabaldu,
ogei ta lau bertso Domingo
Goenaga'k jarri ditu.

Bertso-sail au, itu tokitan arkitu degu:
Donostian'n, Gregorio Mujika zanaren bil-
duman; Paris'en, Liburutegi Nazionalean;
eta Oxford'en, Bodleyan Library'n.

Eibar.-Imprenta de Orúe moldiztegian ar-
gitara emandako paper bat da.

Egillea nor dan azken bertsoak esaten
digu: Domingo Goenaga. Bañan bertsolari
onetzaz ez degu orain artean ezer ere ika-
si.

Urterik ez da iñon ageri. Bañan Paris'ko
paperean, eskuz idatzita, 1891 urtean ero-
sia dala esaten da: *Pris á Durango, 1891.*

¹⁰ Bertso-paperak: *naiz*.

¹¹ Bertso-paperak: *bear degu rezatu*.

BERTSO BERRIAK

- 1/ Bersifikuak kantarietan,
doktoreen obserbantzia,
Eskriturak esplikatzen du
zeruko intelijentzia,
ikusi bear degula oraindik
Jaunaren audientzia,
obena dala egitia orain
geroko dilijentzia.

- 2/ Zerubak ziran innumerable
aingerubakin betiak,
irutikan bat galdu zituban
pekatubaren kaltiak;
oiek dirade aingeru gaizto
infernura botiak,
badituzte gizonen kontra
naiko tranpa eta artiak.

3/ Lenengo gizon Adan da Eba
paradisuan jarriak,
Jaunak emanik grazia eta
fortuna zoragarriak;
ezin sufritu suge infernal
zital engaigarriak,
gezurrarekin eragin zizten
kalte ikaragarriak.

4/ Trinidadian Personak dira
distinziyuan jakiñak,
errukiturik itzegiten du
bai Seme gizon egiñak:
«Badakit, Aita, ez diradela
oiek gurekin berdiñak,
agintzen dizut pagatutzeko
oien zorraren ordañak.»

5/ Erantzuten du frankezan Aitak
bere konformidadia:
«Estimatzen det zugandik ori
txit asko, nere Semia;
pazientzia artuko diet,
gero eternidadia,
salbatuko ditut baldin bazera
neretzat piadoria.»

6/ Zerratu zuten Aita-Semien
artian eskritura,
asi ziraden itzegiten
zeru altutik mundura:
ateratzeko Adan eta Eba
paradisotik kanpora,
penitentzia egin zezaten
salbazioko kontura.

7/ Esperantzetan bizitu ziran
lau milla ta piko urtian,
Eskritura Santa egiñik
profeta askoren artian:
pake osua izango zala
Salbadoria etortzian,
errege arrotza agintzen berriz
Jerusalen'go kortian.

8/ Jakob patriarka santuben itza
mundutik zijuanian:
Salbadoria jaioko zala
bere semien oñian;
amabi tribu Israel da
au da Judarenian,
beren koroia kortez kanpora
ateratutzen zanian.

- 9/ Jakob patriarka santuben itza
ongi zertifikatuba,
Salbadoriaren Ama izatia
dontzella bedeinkatuba;
ongi bentzitu baizuben arrek
dragoi madarikatuba,
argatik da ura zeru-lurrentzat
ain Ama eskojituba.
- 10/ Salbadoria jaio zanian,
Herodes infantezida
Jesusen kontra artu zubena
ikaragarritzko ira;
Jose ta Maria Semiarengatik
Ejipto'ra abiatzen dira,
berreun legua pasatutzeko
beren biaje aundira.
- 11/ Zeru altuban gordeta zegon
gure Aita Eternua,
Herodes illda bota zubena
gero betiko infernura;
aingeru bat jatxi zitzaion
Joseri bere ingurura,
agindu zien biur zedilla
atzera bere erreinura.

12/ Jose eta Maria abiatzen dira
ordena aditutzian,
estranjerian bizi izanik
lenago zazpi urtian;
Herodesen illoba berriz
erreinatutzen kortian,
Jose eta Maria Nazaret'en
miserien artian.

13/ Jose ta Maria Semiarekin
izan ziraden biziak,
ogei ta lau urte Josek pasiak
Nazaret'en guziak;
Jose linbora dezenditurik
Jaungoikuaren graziak,
asi zan Jesus menderatutzen
deabruaren auziak.

14/ Iru urtian Jesus maitea
Amarekin bakarrik,
izan etzedin guretzat gero
iñundikan okerrik;
etzan ibilli urte aietan
Jauna guretzat alferrik,
baña etzion juduak eman
ari alako eskerrik.

15/ Innumerable konbertiturik
Jesusengana jendiak,
ezin sufritu Kaifas'ek eta
ango estudiantiak;
Jesusen kontra egin naian
erriko errematiak,
arrek tokiya eman artian
etziran balientiak.

16/ Iru urtian predikaturik
Ebanjeliyo Santuba,
allegatu zan Aitarengana
biurtutzeko puntuba;
prometituba pagatutzia
gure zorraren kontuba,
konformatu zan sufritutzera
bere gurutze santuba.¹

17/ Pilatosgandik azotaturik
arantzazko koroia,
gurutziari josi ta iltzeko
esana Salbadoria;
Judeak ola tratatu zuben
gure Erredentoria,
pagatutzeko gure zorraren
kontu prezio gabia.

¹ Bertso-paperak: *santuban*.

18/ Allegaturik Jesusi iltzeko
azkeneko puntura,
egarriturik itzegin zion
Aitari modu estura:
«Kunplitutzen da, Aita, lenago
egin zan Eskritura».
Amari berriz utzi ziozkan
semiak bere kontura.

19/ Jesus illikan gurutzian da
bere Ama aldamenian,
soldadu-tropa allegatu zan
Kalbarioko gañian;
Lonjinos ori lantza batekin
gorputz illaren aldiian,
entrañak pasa egin ziozkan
bere Amaren aurrian.

20/ Amak orduban artu baizuben
pena ikaragarria,
konpasiyuaz irikitzeko
zerubetako erria;
santubak ala esplikatzen du
motibuaren berria,
Aitak orduban egin zigula
bere miserikordia.

21/ Zenakuluban lenengo eta
gero beste erri batian,
San Juanekin Ama bizitu
ogei eta urtian,²
Eskrituran ipiñitako
itzak kunplitu artian;
Semiarekin zerura gero
illaren amabostian.

Bertso auek, *Tolosan: E. Lopez-en Molidizteguian* argitara aterako paper batetik ditugu. Paper ori bi bidetik eskuratu degu: Orendain'go Juan Garaialde'ren eskutik eta Aita Agirretxe frantziskotarraren eskutik. Paper onek egillearen izenik ez du, ta urterik ere ez. Auxe bakarrik esan genezake: etxe ori 1878'tik 1900'ra ezagutu zala *E.* (edo *Eusebio*) *Lopez'en* izenarekin.

² Itzen bat falta lerro ontan.

(1896)

«ESKANDALUAK DAUZKAGU TRABA»

1/ Milla zortzireun larogei urte
eta amasei gañetik
aurten ditugu gu salbatzera
Kristo etorri zanetik;
agindu zigun segi gentzala
ark utzitako bidetik,
eskandaluak dauzkagu traba
etsai gaiztuen aldetik,
galduko gera irten gabian
bizio orren mendetik.

4/
.....
.....
.....
.....
.....
.....

bizioetan esnaiak danak
birtuteetan du loa,
maldade asko agertzea da
zenbaiten konsueloa.

- 5/ Eskandaloa da pekatua
besteri eragitea,
bai eta ere orretarako
motiboak ematea;
gaiztoak nai du bere gisara
beste guziak jartea,
au ezta Kristok agindu zigun
bidetikan juatea,
orietatik ezta billatzen
zeruetako atea.
- 6/ Zenbait mundutar deabrua baño
okerrago da plantatzen,
relijio ta fedeen kontra
ipuikeriak kontatzen;
judu gaiztoen ume falsoak¹
kristau fielak tentatzen,
inozenteak galdu artean
eztirade kontentatzen,
gaiztakeriak argatik ari
dira oraiñ aumentatzen.
- 7/ Eskandalo ta jenio txarrak
pekatuen zimenduak,
beragatikan arkitzen dira
kostumbre onak galduak;
gero billatzeko utziak daude
bide Kristok aginduak,
engañatuta asko gaduzka
etsaiak eta munduak,
orretan franko atxitzen ditu
eriotzako orduak.

¹ Bertso-paperak: *gudu*.

- 8/ Eskandalo au zabaldutzen da
bistako guzietara,
bere parte bat etsaienzako
askotatik ark atera;
beneno txarra sartzan da ori
inozente aietara,
kostunbre txarra bein artzen badu
segitu oi du artara,
beste geiago aurki litzake
bere moduan ark para.
- 9/ Ziudaderik andienean
etxeak su artzen badu,
junto badaude erazekiaz
dan guzia erreko du;
materiala dan arte segi
iñork itzaltzen ezpadu,
iñoiz ikusi izan da zenbait
modu ortako estadu,
eskandaloak animak galtzen
ori bera egiten du.
- 10/ Munduan sobra zabaldu dira
etsaiaren lezioak,
gallandu dira juramentuak,
birau ta maldizioak;
jeneralean gazteak artzen ²
zarraren kondizioak,
piska banaka aurreratzeko
maldade ta bizioak,
eskandalotik umeak dira
orrelako azioak.

² Liburuxkak: *generalem*.

- 11/ Ai, jaiak ondo goardatzeko
guri agindu zitzaigun,
noiz diran ere zenbait lekutan
iya ez dira ezagun;
pikardi edo lanean ari da
elizetan aña lagun,
«besteak ere ari dira ta
guk ere egin dezagun»,
eskandalotik libertadea
orra zer moduz daukagun.
- 12/ Zenbait guraso ikusten dira
burlatzen bere aurrean,
ume gaiztoak despreziazten
onrak eman bearrean:
«Zuk baño lana obeto egiten du
urliak bere zarrean»;
ezpañak legor, begiak busti,
umill asko baztarrean,
eziñ aginduak egon bearko
estimazio txarrean.
- 13/ Erreparatu degazun ongi
bizio oiez edozeñek,
gorrotodun ta lujuriosoak
dabiltza ase eziñek;
murmuratzalle eta lapurrak
aumentatu dira ziñez,
inbidiosoak besteren onik
daude sufritu eziñez,
banidade ta eskandaloak
iya egin dute gañez.

- 14 Kargudun edo empleatua eskandalosoa bada, deabruak baño okerragoa mundurako au bera da; gobernurako agintea ta eskubideak emanda, lezio onak para bearrean ipintzen badu demanda, argan da bere mendekoetan beti zerbait izaten da.
- 15/ Enpleoa ta kargua dira jendea gobernatzeko, ez soberbi ta banidadea aien gañean artzeko; zenbaitek ala uste du dala guziak menderatzeko, justizia da gauza guziak zuzen administratzeko, eztakienai erakutsiaz gaiztoak kastigatzeko.
- 16/ Onore eta kargu aundia bere gañean dauzkanak, aundiagoak izango ditu obligazio ta lanak; eskubidea badadukate justizietako jaunak kastigatzeko eskandaloan publikoan dabiltzanak, errespetoa aundiago du norbera justua danak.

17/ Batek pekatu egiten badu
jende askoren aurrean,
eroritzeko ipintzen ditu
danak peligro txarrean;
Kristok odolaz erositako
animak gauzka lurrean,
gerok gabiltza alkarren kontra
anparatu bearrean,
ari kendu ta etsaiek saltzen
pekatu eragiten dionean.

18/ Pekatua egiten bat ikusita
eragozten ezpadio,
ta gusto artu, bi moduz galdu,
gaizto bat dala medio;
egiten dira gañera zenbait
kontrako erremedio,
itzali ordeez geiago sutu
publikatutzen badio,
eskandaloak pekatu askori
ala eragiten dio.

19/ Kuadrillan batek esaten badu
izketa desonestoa,
eskandaloak ereiñik dauka
danetan azi gaiztoa;
erne ere an egiten zaio
artzen badio gustoa,
orra guziak ofenditzea
dator Jaungoiko justua,
azi orrekin deabrua dago
entero aberastua.

20/ Negargarrizko bizio orrek
alako abundantziak,
ugaritutzen kaborik eztu
eskandaloen aziak;
zenbait banaka galdutzen ditu
Jaungoikoaren graziak,
askok erein da ernetzen dira
gañerakoak guziak,
deabruak dauzka anima asko
orrek in irabaziak.

21/ Eskandalosoa izan oi da
anima asko galtzeko,
zerura ustez zijoazenak
infernura biraltzeko;
arrazoia txit aundia dauka
Jesusek koleratzeko,
esanik dago errota-arri bat
lepotik erantsitzeko,
eta arekin itxasoaren
ondarrera botatzeko.

22/ Dudarik bage konzienzian
karga aundiak ditugu,
anima Kristok irabaziak
guk galdutzen baditugu;
pazientzia badezu baño
aserratuko zaitugu,
penitenzi ta restituzioak
egiten ezpadiugu;
maldade aundi orien bistan
nork salbatuko gaitu gu?

- 23/ Mundu onetan eskandaloak
eman izandu baditu,
lenengo lana al baditzake
kalteak erremeditu;
Jainkoagana konbertitu ta
konzienzia garbitu,
au egin bage deskuidatu ta
ez arren iñor gelditu,
aurrerakoan ejemplo onak
ematen beti segitu.
- 24/ Garbiturikan ofrezituta
jarri Jesukristorentzat,
projimo danok alkar amatu
mesede degu gerentzat;
ejemplo onak para ditzagun
gazte ondorengoentzat,
gauza oberik egingo ere
eztala iduritzen zat,
gure Jainkoak ala gordeko
gaitu guziok beretzat.
- 25/ Zer dibersio egiten diran
publikatuta plazetan,
aplikatutzen dira aurtxoak
ikusten duten gauzetan;
beste kostunbre geienak ere
segitzen dute orretan,
mundu galdu au al bait ontzeko
ezi ditzagun gaztetan,
zarrak ejemplo onak emanaz
obratan eta izketan.

- 26/ Geren animen etsai oekin
 beti biagu diskordian,
 iru aldetatikan gauzkate
 tentazioen erdian,
 Jesusen kontra ipiñi nai gu
 maldade ta pikardian;
 ia aingeru guardakoak
 artu geren alderdian,
 gerra-denboran soldaduen gisa
 egon biagu guardian.
- 27/ Munduko ponpak, deabruen tranpak
 ta aragien falsiak,
 gure animen etsaiek larga,
 gogor egin da etsiak;
 bizio danak para ditzagun
 oiñ azpiraño jetxiak,
 tentaziorik sartu eztedin
 ateak berriz itxiak,
 oiek dirade bide zuzenak
 Jesusek erakutsiak.
- 28/ Ama miseriakordiazko,
 egiten dizut erregu,
 Ebaren ume desterratuok
 zure deiez gaude gu;
 anparatzalle ona zera ta
 bearra ere badegu,

Bertso-sail au ez degu osorik iñun bildu. Bi iturri izan ditugu, bañan biak ere bertso-faltan daudenak eta bien artean sailla osatzen ez dutenak.

Lenengo iturria, liburuxka edo *folleto* txiki bat da. Bergara'n, San Prudentzio'ko Ipiñarri baserrian jaso genduan. Aurreko eta atzeko orriak falta ditu. Irugarren orri-aldean asten da, laugarren bertsoaren erditik. Bukatu, berriz, 14'garren orri-aldean egiten da, 28'garren bertsoaren erdian. Beste bi orri-alde falta dira, beraz. Baita orri-alde oietako bertsoak ere.

Bigarren iturria, Martutene'ko Goiatza baserriko Pedro Almandoz izan genduan. Sail ontako 1, 5, 9, 10, 11, 12 eta 13'garren bertsoak buruz zekizkian eta 1958 urteko udaran jaso genizkion. Onek emana degu, beraz, lenengo bertsoa.

Liburuxkaren lenengo orria falta degun ezkerreko, bertso-sail onek zer izenburu zeukan ez dakigu. Orain daukana, lenengo bertsoetik berezi eta ezarria da.

Bañan bertsoak norenak ote dira? Pedro Almandoz'ek, Alzo'ko Imaz'enak zirala esan zigun. Baditeke noski ala izatea. Olaneko gaiak erabiltzen zituan arek eta joskera ere arena dala esango genduke. Asieran edo bukaeran, izena ere geienetan jartzen zuan arek; bañan mutur oiek falta ditugun ezkerreko, ezin jakin.

Orain urte batzuk aren liburua argitaratu genduan. Ikus: *Auspoa*: 68-69-70. Bañan auek ez genituan an sartu, bearbada an bear bazuten ere.

* * *

Esan bezela, lendabiziko bertsoa Pedro Almandoz-ek emana degu. Baita 5, 9, 10, 11, 12 eta 13'garrena ere. Bañan aldaketa auekin: 5/6: beste guziak jartzia; 9/1: Ziudade aundiyenian; 10/9: eskandaluen umiak dira; 11/9: eskandalotik askatasuna; 13/2: bizio oiez edozeñez; 13/4: dabilta ase eziñez; 13/9: eskandalo ta banidadiak.

BERTSO BERRIAK IBARZABAL'EK JARRIAK ¹

3/ adan
... ..
... .. ndu
... ..
... .. nbizi
... ..
... .. u
... .. k.

4/ ear du
... ..
... .. eti
... .. ki
... .. an
geienak jo ta ere
ogei ta lauetikan zazpi.

¹ Bertso-paperak puska falta du. Izenburuaren zati au gelditu zaio: *SABALEC JARRIAC*. Gañontzekoa guk osatua da, 23'gn bertsoak bertso-jartzallearen deitura ematen baitigu. Lenengo bi bertsoak falta dira. Orre-gatik, irugarrenetik asten gera. Bañan bertso au, eta laugarrena ere, ez daude osorik.

- 5/ Purgatoioko anima oiek
daude tormentuz betiak,
pekatuakin jun ziran eta
pagatzen dute tristiak.
Egunen batian kaso egingo'io
gure Jaungoiko maitiak,
Pedrok orduan irikito'itu
zeruetako atiak.¹
- 6/ Azaruaren ogei ta biyan,
arratsaldian izen zen,²
Aita Maiz'en sermoi eder bat
egondu gera aditzen,
señaladamente Zarauz'ko erriyan
San Franziskuko eleizen,
lenez gañera astera nua
martiriyuak berritzen.
- 7/ Azaruaren ogei ta biyan
Santa Zezili eguna,
egun au degu Aita Maiz'ek
sermoi au egin diguna.
Jesusen itzak esan dizkigu
izanik biotz biguna,
jakiña dago begiyan bistan
eriotza zor deguna.

² Bertso au ta Xenpelarren Azken Juizioaren bigarre-
na oso antzekoak dira. Orregatik, lerro ontan *irausen*
idatzita badago ere, *izan zen* ezarri degu guk, olako
zerbait bear dualakoan.

8/ Zenbat persona gertatzen dira
konfesiya juaunik,
txikiyak bota, aundiyak gorde,
«Ez det geiago» esanik.³
Nere kristauak, ez dezagula
egin orrelako lanik,
zeruan ezin sartu liteke
pekatuakin daguanik.

9/ erakutsi du
... ..
... .. gaitezen
... .. yo
... .. ak utzita
... .. yo
... .. riyak
... ..

10/pekatariak
... .. iak
... .. n sartzen naiz
... .. iak
Gure Jesusen...irituak
onbesteraño u...iak,
ia zer pena artuko duen
Luziferreri uztiak.⁴

³ Bertso-paperak: *esdet gueyago ezan nic*

⁴ 9 eta 10'garren bertso auek ere erdizka daude guk daukagun paperean.

11/ Iltzen danentzat bi bide daude
ezker eskubi aldetik:
bata zerura egiña dago,
infernurako bestetik.
Jesus onari oraziyo bat
egiyogun biotzetik,
galdu baño len apartatzeko
etsaien atzaparretik.

12/ Infernutikan ateratzen da
pekatuaren sustraia,
pensamentu txar tentaziyoak
berekina dauka etsaia.
Utzi ditzagun gaiztakeriyak,
Jauna adoratzeko saia,
justuarentzat ez da konbeni
anima mantxa... usaia.⁵

13/ Munduan ai da zabaltzen sobra
infernurako bandera,
Kaifas gaiztoak beti egiten du
traidorearen galdera.
Lenez gañera bete nai luke
kalabozoko kaldera,
Jaunan legian segi dezagun
salbatzekuak bagera.

⁵ Lerro ontan, bi letra-edo ezin irakurri.

14/ Grazi batzuek zor dizkagu
Aita Juan Jose Maiz'i,
oraindik ez det nik orrelako
sermoigillerik ikusi.
Guregantikan gau eta egun
eskaka dago Jesusi,
seme on orrek anparatzerik
ez al du bada merezi?

15/ Guregantikan gau eta egun
Jaunari da esanka,⁶
mundu onetan eta bestian
lagun oberik ez da-ta.
Alde batetik Aita Juan Jose,
bestetik Padre Labaka,
gizon oriyen jakinduriyak
talentu-faltik ez dauka.

16/ Juan Jose Maiz nere partetik
alabatu nai genduke,
pekatariyen biotz gogorrak
bigundutzia nai luke.
San Franziskoren seme on oiek
alegiña egin dute,
Jaun Zerukuak bialdu ditu
anima galduen eske.

⁶ Bearbada, *Jauna ari da esanka* bearko luke.

- 17/ Gure erri noble onetan
badadukagu frailia,
Jaungoikuaren graziyarekin
ona predikazallia.
Aita Juan Jose deitzen diote,
bera Zarauz'ko semia,
erakutsi du nola kunplitu⁷
kristandadeko legia.
- 18/ Jaungoikoaren seme bizi bat
badadukagu erriyan,
begiyen bistan ikusten degu,
or dabill fede garbiyan.
San Franziskoren abituakin
kordoi zuri bat gerriyan,
amaika kristau konbertitzen du
allegatzen dan tokiyan.
- 19/ Zarauz'ko seme naturala da
Juan Jose, ezin ukatu,
nik ezertan ofendi badet
gaizki esanak barkatu.
Inozentiak uste ez dala
egiten degu pekatu,
erakutsi du kristandadian
anima nola salbatu.

⁷ Bertso-paperak: *erakutsi nola kunplitu*. Bañan *erakutsi du* ezarri degu, 19/7 lerroan bezela, ala bear dualakoan.

20/ Aita guria lendabiziko
oraziyorik onena,
eman iguzu, Abe Mariya,
Santa Maria urrena.
Lau petiziyo esplikatuaz
gloriarekin azkena,
au esango da gure Jesusek ⁸
ipiñi zigun ordena.

21/ Gure Jesusek emango digu
egun batian ordena:
kalabozora juan dedilla
pekatuakin dagoena.
Zeruko Aitak pensatuta ere
artuko lukian pena,
ikusi ezkeru bere anima
infenuetan barrena.

22/ Lenagoko gaizki esanak
damu artu biotzian,
Jesusengana jaso biotza
goizetan da arratsian.
San Franziskori eskatzen diyot
lendabiziko itzian,
komeni bazat guarda nazala
eriotzako trantzian.

⁸ Bearbada, *au izango da bearko luke.*

23/ Guretzat diña leku badauka
Jaunan miserikordiyak,
biotz gogorak bigun gaitezen
ez bagerade arriyak.
Bear bezela orra ipiñi
euskeraz bertso berriyak,
ala dirade Ibarzabal'ek
Fraile Maiz'i jarriyak.

24/ Juan Jose, esaten diyot
bertsuen errematian,
seme on ori ezagutua
ez da guretzat kaltian.
Jaunak legia zuzen darama
bere laguneren artian,
gero zeruan gerta dedilla
San Franziskorekin batian.

Bertso-papera, *Donostian Osés-en mol-*
dizteguian argitara emana. Ez nuan idatzi
nork eman zidan.

BERTSO BERRIAK
SAKRAMENTUEN GAÑIAN JARRIAK

1/ Siñale on bat zabaldu nai det
bertso berriaz batian,
soberbia ta banidadea
animarentzat kaltian.
Alkarri amorio on bat izan
bizi gaitezen pakian,
ai, nere Jesus, lagun zadazu
itztxo bi egin artian.

2/ Sakramentuak zazpi ditugu
Jaunak jarriak guretzat,
nola diraden esplikatzia
gauza txit on bat deritzat.
Lenengo bostak jarri dizkiguz
oso ordena zorrotzat,
beste bi oiek daramazkite
borondatezko bizitzak.

3/ Mundu onetan lendabiziko
bataiatzen geranian,
momentu artan gelditzen gera
Jaungoikuaren grazian.
Gauza guziak utzi zizkigun
bakoitza beren neurrian,
gure animak inozentzian
añgeru geran artian.

4/ Bigarreneko sakramentuan,
obispo jaunen aurrian
konfirmatuaz, indartzen gera
errelijioko fedian.
Geroztik deskuidatzen bagera
geure argaltasunian,
biotz umillaz jarri jaitezen
Jesus onaren aurrian.

5/ Irugarrenian prezisua da
penitentzia estua,
pekatuari alde egiteko
biar da propositua.
Kontuan bizi mundu itxuan
dagan katolikua,
zergatik dauan alde askotatik
beti persegimentua.

- 6/ Laugarrenian konfesatuta
komulgatzen geranian,
gure animak mantentzen dira
graziarekin batian.
Eskusarikan iñork badauka
beren buruen kaltian,
lenengotikan kontu atera
gero galdu ez gaitian.
- 7/ Bostgarreneko sakramentua
estremozio santua,
pekatuaren mantxak kentzeko
Jesusek disponitua.
Justuarentzat zeruan dago
betiko bizi-lekua,
logratutzia deseatzan det
guzien barkaziua.
- 8/ Seigarrenian tenplo santuan
sazerdotian ordentzen,
gure Jauna prestatzen zaigu
meza santua ematen.
Balio aundiko gauza da ori
gogoz badegu aditzen,
deskuidatuak izango gera
ez badiegu segitzen.

- 9/ Zazpigarrenak erakusten du
matrimoniua nola dan,
alkarrekiko pakia on bat
biar degula eraman.
Jesusek ala nai du ikusi
gizona mundu onetan,
saia gaitezen kunplitzera ¹
beraren aginduetan.
- 10/ Aita Zerukuak eskojituak
San Jose eta Maria,
oriekgandik sortu zitzaizen
pekatarien argia.
Guregatikan errukitu zan
zeru-lurraren jabia,
komeni bada egin dezala
arren miseriordia.
- 11/ Sakramentuak esplikatzeko
tokatzen diran moduan,
danorentzako komeni zaigu
idukitzia goguan.
Ejenplo ona paratu zigun
zer egin biar genduan,
inportantzia aundiagorik
ez dago ezer munduan.

¹ Bertso-paperak: *kunplitzera*.

- 12/ Sakramentuak emate'igue
Jaungoikuaren grazia,
gure animak salbatuzeko
ein daigun dilijentzia.
Norberak ondo esamiñatu
ta aztertu kontzientzia,
bestela ez da erraz izango
zerua irabaztia.
- 13/ Bere aginduak ondo kunplitu
Ama Eleiza santarenak,
jakitiaren premian daude
aztuta bizi diranak,
salbaziaua alkantzatzeko
preziso biar diranak,
zorionikan ez espero izan
apartatutzen diranak.
- 14/ Nola dan Ama Eliza santa
fediaren zimentua,
dotriña onari segitu ezik
bide txarretik dijua.
Jesus on orrek artuko digu
egunen baten kontua,
bitarteko arren jarri zaizkiguz,
Birjiña biotzekua.

15/ Mundu onetan guregatikan
egin zituan pausuak,
aztu gabiak izango ditu
Jesus guzion maisuak.
Barkaziua alkantzatzeko
utzi diguz ministruak,
gañera berriz tenpluan daude
berekin sakramentuak.

16/ Jaun Zerukuak jarria dauka
kristau guzien lekua,
bera alabatzen pasatutzeko
eternidade osua.
Justuarentzat gloria degu
betiko konsuelua,
gauza txarrena ez du izango
animak salbaziua.

17/ Mundu onetan nola gabiltzan
atera zagun kontuak,
galdu ezkerro alferrik dira
artzia sentimentuak.
Alkarrentzako zertako dira
bengantza ta gorrotuak?
Barkatutzeko esaten digu
guzien juez justuak.

18/ Orra emen jarri bertso berriak
ejenplo eder batian,
eurok diote nola segitu
Jesukristoren bidian.
Birjiña Amak artu gaitzala
bere besoen artian,
komeni da ta sartu gaitzatzuz
zeruetako atian.

Bertso auen bi argitaraldi, bi bertso-
paper, ezagutzen ditugu guk. Biak berdin-
berdiñak dira, txeetasun batean izan ezik:
moldiztegiaren izena letra desberdiñez
idatzita egotea: *Imp. de Vda. de B. Valver-
de-Irún.*

Bertso-paper oietako bat, Donostia'n
jaso genduan, Aiete ballaran, Oriamendi
baserriko Segundo Kalonje bertso-jartzalle
trebe ta oparoaren eskutik.

Bigarrena, bi tokitakik izan degu: Erren-
teri'tik, Jertrudis Arrieta zanaren eskutik,
eta Oxford'ko *Bodleyan Library*'tik.

BERTSO BERRIAK

1/ Zeruko Aitari galdetzen diot
kantatuzeko grazia ¹,
ejenplo on bat zabalduzeko
intenzioz naiz asia;
zartzera ez det atzera utzi nai
gaztetan erakutsia,
konbertitzea desiatzen det
gaizki dabillen guztia.

2/ Ona ta txarra nola diraden
gaude jakiñen gañian,
saiatutziak ez du balio
alferrikako lanian;
obra onetan saia gaitezen
oraiñ denbora danian,
kontu aundia eman biagu
Jaunaren tribunalian.

¹ Bertso-paperak: *kantatzeko grazia*.

3/ Gorputzagandik apartatzian
zer animaren larria,
konsideratzen jarri ezker
gauza ikaragarria;
gaiztoarentzat jakiña dago
kastigu izugarria,
Zeruko Aita, izan zazu arren
guzaz miserikordia.

4/ Sententzi ori emango digu
tokatzen zaigun moduan,
pensatzen ongi jarri ezker
zer arraiskoa dagan;²
gure kontuak eskribituak
egongo dira liburuan,
gezurrarekin libratutzerik
ezta izango orduan.

5/ Obe genduke ibilli txarrak
baldiñ bagiñu utziko,
zer estadutan arkitzen geran
dizutet erakutsiko;
mundu ontako izatea da
egiz denbora gutxiko,
deskuidatzen baldin bagera
galduak gera betiko.

² Bertso-paperak: *zer arraskoa dagoan.*

6/ Jesusek zenbat sufritu zuan
munduan guregaitan,
asko tormentu eta naigabe,
eztago ortan dudikan;
bizia kendu egin zioten
ainbeste erakutsita,
Kalbarioko mendi santuan
gurutze bati josita.

7/ Koro kruel bat arantzazkoa
jarri zioten buruan,
bi eskuetan iltze gogorrak,
oñetan ere igual.
Nork esplikatu zer tormentuak
pasa zituan orduan?
Bere Aitaren ordenetara
ala ere firme zeguan.

8/ Jesus orrela tratatutzea
ori dakigula gera,
bost milla azote eta geiago
eman zizkaten gañera;
ala ere eziñ aspertu ziran,
orra juduen kolera,
pekatarien itxutasuna
zeñen gogorra ote da?

9/ Gorputz guztia aragitua,
odola zerion fuerte,
juduak zeuden itxu ta gogor,
etzioten utzi ill arte;
guregaitikan sufritu zuen
zenbait pena ta oñaze,
pekatariak umil gaitezen
bada bildurtzeko ainbeste.

10/ Nere kristaubak, ez det itzegin
igaro ez dan gauzikan,
biotza erdibi egin diteke
kontu oietan asita;
Jesusek asko sufritu zuan
munduan guregaitika,³
berarengana biur gaitezen
ibilli txarrak utzita.

11/ Jesus umillak gure amorioz
dauzka besoak zabalik,
obe genduke gauz asko baño
au konsideratzen balitz;
abertenzian paraturikan
neri goguak eman dit,⁴
desprezio ta injuriarik
eztu merezi gugandik.

³ Bertso-paperak: *gure gaitican*.

⁴ Bertso-paperak: *emandic*.

12/ Mandamentuak guardatzeko
guri agindu zizkigun,
ez dakit zeñek biar bezela
egiten ote ditugun;
pikardia ta lasaikeria
besterik ezta ezagun,
nere kristauak, onaz aurrera
konsideratu dezagun.

13/ Obra onetan atzera gaude,
txarretan berriz lijero,
orretarako nere burua
sartu biar det primero;
gure artian gertatu oi da
amaika kontu-jenero,
biotza erdibi egin liteke
ongi pensatu ezkeru.

14/ Elizarako gogo gutxi ta
pronto juateko festara,
aita gure bat errezatzia
akordatuko ez gera;
gure anima gaixoak ala
ai zer nolako jornada,
pekatuaren mantxa gaiztoa
aborrezitzen ez bada.

15/ Su ta gar daude padezitzen
len infernuan daudenak,
berriz ez dauka ateratzerik
beñ ara juaten danak;
ez al du iñor ikaratuko
bersolarien esanak?
Konbertitzea deseatzten det
katolikoak geranak.

16/ Amasei bertso plantatu ditut
konbeni diran moduan,
pensatzen ongi jarri ezker
artu diteke buruan;
nere kristauak, onez aurrera
ibill gaitezen kontuan,
rezibituak izan gaitezen
Jaunaren tribunal santuan.

Bertso auek, bi tokitan arkitu ditugu:
Manuel Lekuona apaiz jaunaren bilduman,
Tolosan: Eusebio Lopez-en Moldizteguien
inprentatutako paper batean; eta Usurbil'-
ko Egiluze-txiki'n, bertako Feliziano Aizpu-
rua'ren bitartez, *Donostian: V. Iraola-ren*
moldizkidan inprentatua. Bi argitaraldi, be-
raz; bañan aldaketarik gabe alkarren ar-
tean.

(1909)

BERTSO BERRIYAK

- 1/ Aurten milla ta bederatzi eun
ta bederatzigarren urtia,
Birjiñak bere entrañetatik
egin zubela Semia;
Espirituaren milagrozkko obra,
besterik parte gabia;
mundu ontako salbatzalle bat,
gure animen jabia;
katolikuak geren partetik
artu dezagun fedia.

- 2/ Zeruko Aitak bialdu zuben
salbatziatik munduba,
blasfemiyaz ta zikinkeriyaz
guztiya zegon galduba,
artu zezala bere kontura
gure animen karguba;
artzai bat ona izandu degu
leiala eta justuba,
bildots mansuak ara sartzeko
alkanzatu du zeruba.

- 3/ Gu salbatzera etorri zana
mundu ontara ori zan,
bere eriyotza disponituta
gurutze ortan jarri zan;
egindako obra sinistutzen det,
neroni bistan ez nitzan.
Bere gorputza ipiñi zuten
kristau leialen elizan,
dana guztiya ostiyan dago ta
dana guztiya kalizan.
- 4/ Birjiña Amaren sabelera zan
zerubetatik jetxiya,
mirari batez zan sortu
jaio ta aziya,
Adan da Ebaren pekatuaren
sendagarriya ¹.
Fede gabeko illuntasunak
kentzen dituben eguzkiya,
gu salbatzeko berak eman du
gurutzi ortan biziya.
- 5/ Izardi eta bere odolak
isuri ditu gugatik,
gure animak aienatzeko
diabruaren mendetik;
oraiñ zor ori paga zaiogun
bakoitzak bere aldetik,
bizitza ona eramanakin
justubak izatiagatik;
pekatariya, negar egizu
bi begiyakin gogotik.

¹ Bertso au orrelaxe dago kanta-paperean ere, noren erruz ez dakigu baña.

- 6/ Eska zaio gun biyotzetikan
eriyotzako orduban:
Damu det, Jauna, ofendituba
ainbeste aldiz munduban,
pekatariya izan naiz baña
sartu nai nuke zeruban.
San Pedro dago atietan da
San Migel berriz pisuban,
gure animak pasa biar du
gutziz paraje estuban.
- 7/ Bost pena triste pasia dago
gure Birjiña Maria,
kulpa geiago gabetandikan
auxen da paradoria;
estadu ortan dabilte Ama,
iltzez josita Semia,
zeru eta lur mundu ontako
gauza guziyen jabia;
kristau maitiak, esan dezagun
kredo batekin salbia.
- 8/ Komuniyotik ikasi nuben
pekatariya nitzala,
partikularra ez naiz izandu
Luis Gonzaga bezela.
Gizonarentzat mundu tristi au
ain da ariña ta argala,
Jaun Zerukuak berekin dauzka
eguzkiya eta itzala,
konbeni bada falta guztiyak
erremidiya ditzala.

- 9/ Adan da Ebaren pekatu (b) onek
 itxi zizkigun begiyak,
 nonbait konbeni etzan izango
 gu izatia argiyak.
 Argatik gaude destiarruan
 kastigatu ta jarriyak,
 lurreko belar batzubek gera
 Jaunaren pekatariyak,
 aingerutikan apartatuta
 egundañoko guztiyak.
- 10/ Guraso asko ikusten ditut
 ejemplo txarrak zabaltzen:
 azi gaiztuak kanpuan bildu,
 fameliyara ekartzen,
 blasfemiya eta zikinkeriya
 mingañetikan botatzen,
 Jaungoikoaren izen santuba au
 maldeziyoka esaten;
 zenbat ofensa ematen duten
 ez dute asko pensatzen.
- 11/ Goizian jeiki ta gala daukate
 maldeziyoka astia,
 gosaitarako alde batera
 beteko dute etxia;
 aita dioska asiko da ta
 semiak berriz ostia,
 Euskalerrriyan zabaldu zaigu
 usai gaiztoko pestia,
 guraso orrek merezi luke
 mingaña moztuta uztia.

- 12/ Bost bitarteko okupatze'ira
egitekua onekin,
zein diran ere esan biar det
iñork nai badu au jakin:
Jesus, Maria ta San Jose,
Santa Ana ta San Joakin,
berak diyote konpañi egiñ
nai lutekela gurekin,
pekatariyak erantzuten du:²
«Baita gu ere zubekin.»
- 13/ Nere kristabak, segi dezagun
asiyak gauden birian,
Luzifergandik apartatuta
Jaungoikoaren legian,
zeñen atsegin au izango dan
beraren tribunalian.
Aita San Pedrok sartu gaitzala
zerubetako atian,
gloriyak bertan goza ditzagun
danok konpañi batian.
- 14/ Zori oneko Ama maite bat
guk zerubetan badegu,
goizero beti egin zaiogun
biyotzetikan erregu;
biar bezela serbitu eta
ondo amatzen badegu,
amparatzalle bera izango da,
esperantzarik ez galdu,
iñor ez gera kondenatuko,
danok salbatu biegu.

2. Bertso-paperak: *pekatariya*.

- 15/ Pekatariyen gurasua da
gure Birjiña Maria,
eziñ billatu liteke iñon
laguntzalle bat obia;
berari ondo erregutzeko
enkargatzen det jendia,
danok ez gaitu galtzen utziko,
ori da gure jabia,
Ama enpeño ona izango da
gonbertitzeko semia.
- 16/ Mundu onetan pasatzen diran
atsegiñ eta gustuak,
danak guztiyak aztuko ditu
ango bizitza gozuak,
begiyen bistan ikusitzian
aingeru eta usuak,
lenago geren etxetik joanak,
ai, gure ume gaixoak;
artan allega gaitzala, amen,
Jaungoiko amorosoak.
- 17/ Jaungoikoaren izen santu (b) au
ain da ona ta aundiya,
kaburik iñon ez dubena da
arren miserikordiya;
eska zaiogun berari ondo
laguntzarekiñ graziya,
denborarekin etorriko da
oien guziyen sariya,
Aita Eternuak emango digu
Paraisuan tokiya.

18/ Pensatu nuben egun batian
bertso batzuek jartzia,
desiatzen det mundu guztiyak
estadu on bat artzia;
nere biyotzak guztiyentzako
badauka borondatia,
Gipuzkoa'ko naturala naiz,
Donostiya'ko semia,
iñork nai badu jakiñ:³
Franzisko Etxeberria.

Bertso auek, Donosti'ko Aiete ballaran bildu nituan, Oriamendi baserriko Segundo kalonje bertso-jartzalle ugariaren eskutik.

Paperaren beeko barrenean moldiztegiaren izena irakurtzen da: *Imprenta de Pozo. San Martín, 42.- San Sebastián.*

Egillearen izena azken bertsoak ematen digu: Franzisko Etxeberria. Alegia, Orio'n jaio ta gaur egunean Lasarte'n bizi dan Patxi Etxeberria bertsolari ezaguna bezela.

Beste argibide bat ere badakarkigu: Franzisko Etxeberria ori donostiarra zala.

Bañan bertsolari orren beste aztarrenik ez degu orain arte iñun jaso eta ezin deza-kegu aretzaz ezer ere esan.

³ Iru silaba falta dira lerro ontan. Bertso-paperean ere olaxe dago.

(1909)

BERTSO BERRIAK
ANZUOLA'KO AGUSTIN DE ARANA'K
JARRIAK

- 1/ Abenduko illaren
ogei ta amargarrena,
katolikuak junta bat
egin genduen;
egun orretan bertan
artu det ordena
bi bertso ipintzeko
alik onduena,
dotriña deklaratuaz
mandamentuena.

- 2/ Amar mandamentuak
nai det deklaratu,
kristauak, oriekin
ondo enteratu;
deabruak ez gaitzan
danok menderatu,
munduan geran artian
alkar anparatu,
anima ez daikigun
gaizki entregatu.

- 3/ Lendabiziko mandamentuan
biotzetikan asita,
gure Jainkoa ama dezagun
munduko gauzak utzita;
zeruko atea ez da egongo
guazeneko itxita,
mundu onetan zertan gaude gu
geren animaz etsita?
Jesusengana goazen zuzen,
eman daiogun bisita.
- 4/ Nere kristauak, konserba deigun
katolikuen legia,
batak bestia estimatuta
aumentatuaz fedia;
beti onela ibilli bage
askoz genduke obia,
peligro onetan ez deigun egin
anima miserabilia,
Judas gaiztoak ostu ez deigun
egin dezagun gordia.
- 5/ Donostia'ko zitudadian
katolikuen juntia,
Jesukristoren lege santuan
presentatu da jentia;
ponderatzeke esan dezagun
ziudade bat betia,
ekusten gendun nola zegoan
mandamentuen faltia,
estimatzen det ainbeste jente
fede orretan juntia.

- 6/ Zezen-plazia libre gendukan,
formatu gendun metiña,
katolikuen fabore giñan,
ori da gauza jakiña;
enemigua gure kontrara
aspaldin dago egiña,
garbitu bage ez degu utziko
artutzen degun eskiña,
oraingo onetan baja dezagun
etsaien lege zikiña.
- 7/ Bigarrengo mandamentuan
egon gaitian kontuan,
Jesusen kontra jaiki ez dedin
kontrako juramentuan,
gure anima ez deigun galdu
orlako fundamentuan,
persona asko arkitzen gera
txarreko pensamentuan,
orrelakorik etzuan jarri
Jesusen testamentuan.
- 8/ Lege gaiztoak bastante datoz
Frantzia'tikan asita,
gustora asko gelditu dira
eliza danak itxita;
jente guzia libertadian
mandamentuak utzita,
kalerik kale musika jotzen
burla egiñaz dabilta,
Jesusen berak konponduko'itu
kurutzetikan jetxita.

- 9/ Jaungoikoaren mandamentuan
ukatu arren Frantzia'n,
gure paisa portatuko da
euskaldunaren antzian;
gure Jesusen lege santua
ez deigun laga atzian,
galdu ez dedin gorde dezagun
bakoitzak bere etxian,
zein aldetara juango giñake
Salbadoria galtzian?
- 10/ Lenengotikan esamiñatu,
goazen konfesatzera,
gordeta dauden malizia oiek
garbiro deklaratzera;
pasadizuak ondo kontatu
utzi gaberik atzera,
konfesorian konsulta onak
jaso ditzagun etxera,
oien esanak kunpli ezkerro
errukarriak ez gera.
- 11/ Milla ta bederatzi
eungarren urtian,
katolikoak juntatu
gera Donostian;
Jesus argitzia
geren biotzian,
alegraturik gaude
bera ekustian,
gu salbatziagaitik
beran kurutzian.

12/ Irugarrengo mandamentuan
biar genduke portatu,
lendabiziko meza entzun da
gero Jainkoa amatu;
kulparik gabe gere anima
ez degu biar ondatu,
baldin enfermo gertatzen bada
aliko onduen sendatu,
Jesukristoren tribunalian
gero ez dedin sobratu.

13/ Nere kristauak, euki dezagun
atentzio bat aundia,
lendabiziko mantxak kendu ta
garbitu kontzientzia;
modu on baten eska deiogun
Jesusi pazientzia,
dudarik gabe emango digu,
badaukat konfiantzia,
Beragandikan logratuko da
konbeni zaigun guztia.

14/ Ignorante dijua
gure denboria,
zer dan ezagutzeke
eternidadia;
badakit izango dana
azkenik bagia,
konsideratu ezkeru
ikaragarria,
Jaunak izan dezala
miserikordia.

15/ Bostgarrenge mandamentuan
gorrotorik gabe
alkarri obeditzia
askoz degu obe;
konformatu gaitian
onela egon gabe,
baldin nai ezpadegu
infernuan erre,
anima kondenatzia
peligroan gaude.

16/ Konsideratzen jarri gaitian
munduan gauden artian,
batak bestiai barkatu eta
bizi gaitian pakian;
mundu onetan beti bagaude
geren buruen kaltian,
gure anima lotu baño len
diabruaren kation,
Josafat'eko zelai orretan
danok juntatu gaitian.

17/ Seigarrenge onetan
egon arren trebe,
pekatu aundia dala
jakiñian gaude;
errespeto aundian
biar degu gorde,
ibillitzen bagera
pekatu egin gabe,
kastigu danetatik
beti gera libre.

- 18/ Jesus maitea laguntzallea
beti daukegu munduan,
fabore asko egiten digu,
danak daukagu goguan;
galdu ez dedin artu dezagun
gere biotza onduan,
oso gustora eta pozikan
merezi duan moduan,
danok eskutik jasoko gaitu
gozatutzera zeruan.
- 19/ Zazpigarrengo onetan
daukagu guzia,
ez degu jaso biar
besteren gauzia;
badakigu ez dana libre
iñori ostia,
Jesusek egin ez deigun
gero justizia,
askoz obe genduke
pakian uztia.
- 20/ Pazientzian pasa dezagun
mundu onetako denbora,
Jesus maitiak bota ez gaitzan
konpañiatik kanpora,
bere etxian lekurik ez ta
deabruaren bankura;
orain artian modu onetan
ametitzia franko da,
amen dezagun biar bezela
gu salbatzeko pronto da.

21/ Ezagutzen badegu
munduko bizitza,
anima gorde daigun
guztiak utzita;
Jesus presente dago
zerutik jatxita,
guziak salbatzeko
ematen du itza,
Bera ofenditzeke
zuzen bagabiltza.

22/ Ogei bertso jarri ditut
euskera garbian,
presentatu diranak
nere memorian;
deseotan egon naiz
juan dan aspaldian,
gauza au publikatzeko
gure probintzian,
San Pedrok sartu gaitzala
zeruko glorian.

Bertso auek, *Bergara'n: Lopez'en etxean*
argitara eman ziran paperetan, eta oietako
ale bat Gregorio Mujika zanaren bilduman
agertu da.

Egillea nor dan, izenburuak esaten
digu: Anzuola'ko Agustin de Arana. Bañan
bertsolari orrezaz ez degu orain artean
ezer ere ikasi.

Bi gauza berezi baditu sail onek: amarreko txikiak eta aundiak nastuan daudela eta bi gai oso ezberdiñak erabilli dirala.

Lenengo gaia, Jaunaren legeko aginduak, 4, 8, 9 ta 10'garrena aitatzen ez baditu ere. Bigarrenengo gaia, lenengo bertsoak esaten duana: «katolikuak junta bat egin genduena».

«Junta» ori, lenengo eta amaikagarren bertsoetatik ateratzen danez, 1909'ko abenduaren 30'an egin zan, Donostia'n. Orduko egunkarietan biltzar orren berri emango da noski.

(1910)

BERTSO BERRIAK
SAN FRANZISKOREN SEME LEIALAK
MUNDUKO ALDERDI GUZIETAN
EGIÑ OI DITUZTEN LAN ETA
KONBERTSIYOEN GAÑIAN IPIÑIAK

- 1/ Milla bederatzi eun ta
amargarren urtian,
bertso berriak jartzera nua
txit intentzio garbian,
zer gertatzen dan esplikatuz
estranjeriko partian;
atentziyoz egon zaitezte
danak kontatu artian.
- 2/ San Franziskoren seme leialak
munduko lau partera
ebanjelioa predikatzer
propiyo ziraden atera,
guregatik Jesus nola ill zan
aditzera ematera;
aien fedia nolakoa dan
ortik kontubak atera.

3/ Beren biziyak arriskatuta
joan ziran bide luzian,
lendabiziko predikatutzen
ekin ziyoten Asia'n,
ango jendia jartziagatik
Jesus onaren legian;
bai jende asko konbertitu're,
ojala len jun izan bazian.¹

4/ Asia ortan leku askotan
etzegon kristandaderik,
beren artian pentsatzen zuten
iñun etzala oberik;
orañ bezela iñork etzekin
katolikoan legerik,
mundua mundu dan arteraño
ez da galduko federik.

5/ San Franziskoren seme oiek
ortan ziraden saiatu,
aiek zeukaten fediarekin
etzan posible fiyatu;
aurrera nola bizi bear zan
gañera ondo giyatu,
askoka milla omen ziraden
ondorian bataiatu.

¹ Bertso-paperak: *baziran*.

6/ Jesukristoren amoriyua
ezagutu zutenian,
errege asko kristau egin-ta
txit bizimodu onian,
konbentu ta elizak egiten
ekin ziyoten lanian;
milagro aundiyak egiten ditu
Jainkoak nai duanian.

7/ Relijiyua predikatutzen
asko saiatu bazian,
sinistamena bai sartu ere
jende askoren biyotzian;
asiatarrak gogor jarririk
fedea santuko itzian,
gero andikan Afrika'ra ta
Amerika'ra joan zian.²

8/ Animak salbatzearren ibi-
llirik millaka leguan,
an ere nunbait jendia oso
atzeratuba oi zeguan;
iñork berririk erakusten ez-ta
lengo legia goguan,
eziñ sinistu liteke orañ
zer diferentzi egin duan.

² Bertso-paperak onela ditu puntuak bertso ontan:
baziran, biyotzean, itzian, ziran.

9/ Predikatutzen asi ziraden
kulpitura igota:
Jesus gugatik nola ill zan
tormentu asko sufrituta;
sinisturik gelditu ziran
beriala kupituta,
zortzi egun barru jarri ziraden
millaka konbertituta.

10/ Gaur diferentzi aundiyak dira
paraje aietan ikusten,
konbentu ta eskola ederrak
beriala egin zituzten,
errege asko kristau eginta
fedeko gauzak ikasten,
urrutiko leku aietan
mirariyak ziran gertatzen.

11/ Ainbeste anima berenganatuta
ala ere kontentu etziran,
soldadu piñak diradelako
beñere aspertzen etziran;
atakerik izan ezkeru ez dira
egongo oso atzian,
Ozeania'n ere premia bazala ta
bertara pozez joan ziran.

12/ An ere predikatzen zuten
beste erriyetan bezela:
aiek zeukaten fediarekin
kalte aundiyak zetoze,
Jainkoaren lege santura
konbertitu zitezela,
bestela eternidade guziko
galdu bearko zutela.

13/ Aita oien esanak nunbait
sartu zitzaizten buruban,
bai makiña bat konbertitu're
beste erritako moduban;
an ere bataio gabeko
jende asko zeguan,³
linbora jun biar zuan pranko
sartu biar du zeruan.

14/ Jendia pranko ipiñi dute
relijiyoko lanetan,
gaiztuak berriz sufritu eziñik
egongo ziran penetan;
berak illtzeko pentsamentuba
bai artu ere benetan,
tentaziyua ez da paltako
sekula mundu onetan.

³ Bertso-paperak: *zegoan*.

15/ Estranjerira jun da egin ziran
anima askoren gidari,
konbertitu ere egin zituzten
makiña bat pekatari;
gaizkillientzat barkaziyua
eskatuaz danen Aitari,
beste geiagokin batera
Txina'n ill ziran martiri.

Bertso-papera, *Tolosa: F. Muguerzaren Moldizteguien* inprentatua. Paper ori bi tokitatik izan degu: Tolosa'ko Jose Maria Esnaola'ren eskutik eta Berriatu'ko Altza-legi baseritik, Ondarroa'ko Joxe Mari Etxaburu'ren bitartez.

Beste argitaraldi bat, *Guernica - Imp. de Angel de Goitia* moldiztegian egiña, Gregorio Mujika zanaren bilduman arkitu degu.

Oso neurri traketsa dute zenbait aldiz bertso auek. Bañan neurri zuzenean errex sartuko ditu edozein irakurlek.

AMAR MANDAMENTUAK

1/ Jaunak paratu ditu
amar mandamentu,
bat ere utzi gabe
egiteko kontu;
lendabizikotikan
Jaungoikoa amatu,
munduko interesagatik
ez ari faltatu.

2/ Adituko dezute
zer erraitera noan,
ez juramenturik egin,
arren, banoan;
Jesus eta Maria
iduki gogoan,
dakiguna erraitea
obe da klaroan.

3/ Jaiak eta igandeak
santifikatzeko,
sei egun ondotik
dire trabajatzeko;
elizara joan ta
Jaunari eskatzeko,
auxen degu bidia
anima salbatzeko.

4/ Laugarreneko ori
egia klaroa,
errespetu gurasoak,¹
gero zarragoak,
zergatikan diraden
aundiaguak,
Jesusen lege santuan
urbillenekuak.

5/ Bortzgarrena iñor ez ill,
gaitzik deseatu,
kontsentitzia beraz
egiten da bekatu;
etsairik aundiyenai
biotzetik barkatu,
bertzenaz ez gaitezke
sekulan salbatu.

¹ Bearbada, *errespetatu* bearko luke emen.

6/ Seigarreneko ori
lujuriakoa,
animaren galtzeko
pare gabekoa.
Gutaz urrikal zaite,
arren, Jaungoikoa,
nondik salba liteken
gu bezalakoa?

7/ Zazpigarrena ez ostu,
aiñ gutxi iduki,
bera ez duela
edozeñek daki;

... ..
... ..
... ..
... ..

8/ Zortzigarrena
falso testimonioa,
munduan ortarako
askok du ofizioa;

... ..
... ..
... ..
... ..

9/ Bederatzigarrena
senar-emaztena,
elkar ez estimatzeaz
sekulako pena;
elizan artzen dute
justua ordena,
kontuan ibiltzeko
munduan txur dena.

10/ Azkenekua da ta
adiñ onaz kontentu,
zer erraitera noan
egintzute kontu;

... ..
... ..
... ..
... ..

11/ Ez dakit ongi dituten
atera kontuak,
errepasatu ditut
amar manamenduak;
guztiok ikusten gaitu
gure Jesus santuak,
miserikordia gutaz,
barkatu bekatuak.

Bertso auek Urdazubi'n arkitu nituan, Juan Agirre Gaztanbide'ren kuaderno batean.

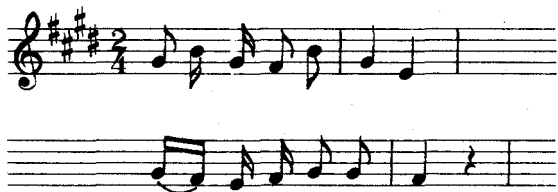
Juan Agirre onek, kuadernoa nun da noiz bukatu zuan ere idatzi zuan: *Urdax 12 de Enero de 1933*.

Iru bertso, 7, 8 eta 10'garrena, erdizka daude kuadernoan. Orregatik, utsune oiek puntuz idatzi ditugu.

Bertso auek kantatzeko doñu baten erdia, lenengo bertsoaren aurreko erdia alegia, Aita Donosti'k Lekarotz'en bildu zuan, eta bere *Euskel Eres Sorta* doñu-bilduman argitaratu, 181 zenbakian.

Azkue'k, berriz, bi doñu osorik bildu zituan; bañan bere kanta-bilduman argitara eman gabe utzi. Orain aren esku-idatzietan agertu dira.

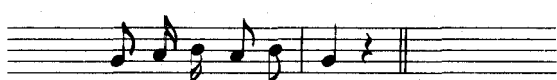
Lenengo au, Erasun'en jaso zuan, Fermina Mokoroa'ren aotik:

Bigarrena Ezkurra'n jaso zuan, Mikaela
Telletxea'ren aotik:

BERTSO BERRIAK
INPERNUKO PENAREN
GAÑIAN JARRIAK

1/ Esplikatzera nua
inpernuko penak,
zer pasau biar daben
ara dijuanak.
Segun aditzen degun,
dirade geienak,
txit gutxi dirala
zerura juanak,
ez gaitzala eraman
infernura Jaunak.

2/ Inpernua da txito
toki itzaltsua,
alde guztietatik
garra eta sua,
gaiztuentzat dagan
kastigu osua,
finik iñoiz izango
ez daben plazua,
kontu, egin bagarik
arako pausua.

3/ Juizioko egunian
guztiok juzgaurik,
gaiztuek kenduko ditu
onaren artetik,
eta ipiñiko ditu
alde ezkerretatik;
gero ez dabe euko
beste anparurik,
akusatzen pekatuak
diabruak albotik.

4/ An akusauko dioz
bere falta danak
bizitzan egin zituen
gaiztorako lanak.
Sententziatuko du
Jesus gure Jaunak,
joateko gozaten
inpernuko penak,
sekula akaburik
izango ez dabenak.

5/ Inpernuko deabrua
bertan dago jarri,
noiz eman sententzia
Jaungoikuak ari.
Sententziaz batera
inpernura andik,
erre eta kiskaltzen
an biar du ari,
madarikazioakin
deadarrez alkarri.

- 6/ Inpernuko piztiak
eldura jatera, (*sic*)
ez batak bakarrikan,
guztiak batera.
Anparaziorik ez du
an iñori atera,
antes barrurau sartu
sierpen artera,
geure arimarekin
zer izango ete da?
- 7/ Tokatzen jakonari
joatia ara,
ikusiko dau zer dan
inpernuko garra.
Emen ez domatziarren
jenio zantarra,
betiko izan biar
an inpernutarra,
preziso jua biar
gaizki iltzen bada.
- 8/ Beste penen artian
pena itsusia:
Jaunaren arpegia
ezin ikusia.
An dira naigabeak,
an pena guztiak,
Luzifer inpernuko
euren nagusia,
finik izango ez daben
penazko bizia.

9/ Misericordia, arren,
Jaun amorosua,
ez guretzat itxaron
inpernuko sua.
An ez dabe izango
iñoiz kontentua,
milla urte pasauta ere
pena neketsua,
eta ezin ikusi
Jaungoiko altsua.

10/ Baldin esango balitz
an dagozanagaitik,
aterako dirala
inpernu artatik,
txori batek pikuan
daroian urakin
milla urtetik baten
itxaso nagositik,
agortu daienian
joan dirala andik,

11/ pozik egongo litekez
triste errukarriak,
baña betiko daude
onelan jarriak,
gautendu arte (*sic*)
eternidadeak;
ango penak dirade
parerik gabeak,
pena ta sentimentu
eta naigabeak.

12/ Milla milloe urte
pasatuagaitik,
an daudenak eztauko
andik urteterik.
Esperantza guztia
daukate galdurik,
ez dio suponitzen
obra onakgaitik,
ezin lagundu leio
mundu onetatik.

13/ Ea, gure jendiak,
akorda gaitian,
emen mundu onetan
gagozen artian.
Damu bizi sendo bat
artu biotzian,
gugaitik josi zalako
Jesus gurutzian,
Berak artu gaitzala
zeruko glorian.

Bertso auek, Gernika'ko Julio Bareño
jaunak bialdu zizkigun, 1959'ko otsaillaren
25'an. Aldi ontan etzigun esan noren aotik
jasoak zituan.

AMAR MANDAMENTUAK

- 1/ Bertso berri batzuek
nai ttunak ikasi,
amar mandamentuak
kantatzen naiz asi;
oiek dirakusgute
emen nola bizi,
nai badegu betiko
zerua irabazi.

- 2/ Mandamentu santutan
lendabizikoa:
biotzetik maitatu
gure Jaungoikoa,
beste jainkorik gabe
gurtu Jaun-Goikoa,
argan artzen dezula
biotz oso-oso.

3/ Bigarren aginduan
galaraztekoa,
zein gauza gaiztoa dan
esatera noa:
zin gaiztoaz galtzen da
anima gaixoa,
lekukotako jarriz
gure Jaungoikoa.

4/ Jaiek ta igandeak
gordetzea ongi,
larga premia gabe
lan egiteari;
Jaungoikoaren aintzat
meza entzun bedi,
bezperak ere guztiz ¹
on zaizkigu guri.

5/ Laugarren aginduak
beartutzen gaitu
zarragoen mendean
gaitean bizitu,
lagun urkoa legez
albaitan lagundu,
onetan eztezagun
Jauna naigabetu.

¹ Irugarrenko Prantzisko-tarra aldizkarian: bezperaz.

6/ Boskarren mandamentuz
oroi gaitez beti
eztezagun iñor il,
Jaungoikoagati;
nai badegu garbitu
pekatu ontati,
etsai aundienari
barkatu bertati.

7/ Seigarren mandamentuk
digu loikeria
debekutzen osoro;
utzi itz itsusia,
lasaikeri nabar ta
gogo oker guzia,
gorde dezagun beti
biotza garbia.

8/ Zazpigarrenak dio:
ezer ere ez ostu,
lagunaren kaltetan
eskurik ez sartu,
artuak jabeari
lenbaitlen biurtu,
emandako kalteak
ordaintzez ez aztu.

- 9/ Zortzigarrenak dio,
marmari gaiztoa
bazabiltza banatzen,
gauza izkutukoa
edo besteren utsa
ura galtzekoa,
utzi ta zuzentzeko
oraindañokoa.
- 10/ Bederatzigarrenak
-au dago azturik,
ez al da emen alako
zar edo gazterik!-
ez gero nai izateko
besteen emazterik,
bakoitzak eztu bear
bera besterik.
- 11/ Amargarrenak dio
begik ez jartzeko
besteen ondasunetan;
ez nai're izateko
besteren gauzarikan
batek beretako;
Jaunak emandakoaz
pozik egoteko.

12/ Amar agindu auek
gogoan artzazu,
lenengo iruetaz
Jauna maita zazu,
urrengo zazpik ere
ondo-ondo ikas tzazu;
amarrak bete ezkeroz
zerun sartu beazu.

Bertso auek, aldizkari batetik berezitako orri batean arkitu ditugu. Orri ori, Errenteri'-ko Jertrudis Arrieta zanaren eskutik jaso nuan.

Orriaren goenean onela irakurtzen da: *Prantzisko-tarra*. Gerra aurretik, kaputxi-noak *Irugarrengo prantzisko-tarra* aldizkaria ateratzen zuten. Bera izango da. Alegia, aurreko orriaren goenean, *Irugarrengo irakurriko* da.

Urtea-ta jakin nairik, Lekarotz'ko kaputxinoetara jo gendun. Badakik Aita Jorje Riezu-ta alegiñak egiñak dirala. Bañan aldizkari orren sorta osorik ez dute eta ezin esan izan didate, Errenteria'n bildu nuan orri ori noizkoa dan.

Aurretik onela dio: «Urrengo orrialdean dijoazen bertsoak Larraun'en kantatzen dira piskat aldaturik».

Gure betiko gaitza, beraz: erriaren gauzak ezin errespetatu; ta, gure-gureak balira bezela, kupira gabe aldatu eta narrastu.

Ikutu eta aldaketa oiek nabarmen dira emen ia bertso guzietan; eta ez itzetan bakarrik, baita esaldietan ere.

Esaldien bukaera puntuarekin batera izaten da beti edo geienetan bertsoetan. Bañan ori etzekian bertso auek «orraztu» zituana, ta naspil aundia sartu du.

Aita Donosti'ren *Euskal Eres Sorta* doñu-bilduman, 177 zenbakian, itz auek dituan doña ematen zaigu, Ezkurra'n jasoa:

Mandamentu santuetan
lendabizikoa:
biotzetikan amatu
gure Jaungoikoa;
idolorikan gabe,
au da kariñua,
guazen adoratzer
Jesus dibinoa,
Jaunak guretzat dauka
gloria eternoa.

Beste doña bat, bertso onekin berarekin eta Baraibar'en jasoa, 179 zenbakian ematen digu.

Bertso orrek eta sail ontako bigarrenak, erdia baño geiago berdintsua dute. Bañan batean zortzikoa da, ta bestean amarrekoa. Damurik, Aita Donosti'k ez digu beste bertsorik ematen.

(1932)

BERTSO BERRIYAK

- 1/ Milla ta beatzi eun
ogei t'amabian,
bertso batzuek abestu
nai ditut pakian;
Jaungoikuak laguntzen
diran bitartian,
zerbait esan nai nuke
gizonen artian,
ez det uste danikan
iñoren kaltian.

- 2/ Sinismen otzekuak
batzubek bagaude,
lastima da uztia
ezer esan gabe;
Jaungoikua badala
dudarikan gabe
prueba izugarriak
ludi ontan daude,
ikusiko ditugu
iñora juan gabe.

- 3/ Eguzki ta illargi,
izar da bestiak,
luditarrak egiñak
oriyek ezta;¹
baztar guztiak daude
mirariz betiak,
ez giñake biziko
oiek ez balia,
Jaungoikuak guretzat
egiñak baitia.
- 4/ Itxaso zabal eta
lur-zelai ederrak,
mendi galantak eta
zugaitz ta belarrak,
lur azpian dauzkagu
urre ta zillarrak,
burni, kobre ta ikatz,
beste mineralak,
oiek egin zituben
gure jabe danak.
- 5/ Itxaso, ibai ta errekan
diraden arraiak,
gizona mantentzeko
gauza egokiak;
legatz eta bixigu,
txipiroi ta amorraiak,
gure urdallarentzat
ai zer janariak,
Jaungoikuak egiñak
dirade guztiak.

¹ *Bertsolariya*'k: ez dia.

6/ Abere-mota pranko
badauka ludiak;
bei bikain, zaldi eder,
auntz eta ardiak;
ezin konta litezke
diraden piztiak,
gizonaren mendian
daude guztiak,
ala nai dubelako
Jaungoiko aundiak.

7/ Gizona egin zuben
graziz apaindua,
andre bat eman ziyon
bere mendekua;
biyaidi esan zien:
«Ni naiz Jaungoikua,
egin biar dezute
agindutakua,
eramanez bizitza
maitasunezkua.

8/ Izenez deitu zien
Adan eta Eba,
«Paradiso eder au ²
orain zubena da;
ez da ezerre falta,
txik leku ona da,
egiten badezute
agintzen dedana,
betiko bizitz ona
zuben eskuban da.

² *Bertsolariya'k: Paradiso ederran.*

- 9/ Ara emen arbol bat
sagarrez betia,
galerazten dizutet
ortikan jatia;
etorriko litzake
zuentzat kaltia,
gaitzak eta negarrak,
gañera iltzia,
gogorra izango da
ori gertatzia».
- 10/ Alaz guztiaz ere
jan zuten sagarra,
bertatik egin zien
Jaunak diadarra:
«Emendik daukazute
aldegin biarra,
kopeta izarditubaz
lan egin biarra,
laister dira zuen gain
gaitza ta negarra».
- 11/ Geroztikan bizi da
negarrez gizona,
egin etzubelako
Jaunaren esana;
artu dezagun bada
bire bat zuzena,
gure Jesus maitiak
ipiñi zubena,
irabaziko degu
galdu gendubena.

12/ Trinko daguen lurra
guk arrotzen degu,
nai degun azi-motak
ipintzen ditugu;
landare kementsubak
azitzen zaizkigu,
gero alez beteta
guretzat ditugu,
mirari bat ederra
ara nun daukagun.

13/ Azirikan ez balitz
landarerikan ez,
azi (y) oi ezta sortu
gizonen indarrez;
baizikan datorkigu
Jaungoikuaren legez,
arren mendian gaude
nai badegu edo ez,
ori tontua ez danak
ikusten du errez.

14/ Baita misteriyo bat
badegu aundiya:
Jesus zeruetatik
gugana etorriya;
mirariyak egiñaz
erakusten egiya,
oi t'amairu urtian
emen ibiliya,
gu salbatziagatik
gurutzian illa.

- 15/ Zerura abieran
au da esan zubena:
«Luditikan banua
ni Aitarengana;
laister etorriko naiz
ostera zubena,
ni aitortzen naubena
aukeratutzera,
eta gañerakuak
kastigatutzera».
- 16/ Sinisten eztubenak
beretzat kaltian,
artuko ez dalako
zeruko atian;
emen ibiltzen dana
beti illunpian,
argirikan ez dauka
bestera juatian,
orduban sartuko da
txik leku tristian.
- 17/ Baldin gelditzen bada
zerutik kanpuan,
ludi (y) ontatik garbi
ez dalako juan,
atsekabe aundiyak
daduzka buruban,
negarra besterikan
ez du inguruban,
bizi-modu tristia
dago infernuban.

18/ Sinista zagun bada
dudarikan gabe,
Jaungoikua degula
ludi onen jabe;
bera agurtutzia
biartubak gaude,
baldin adimenetik
zintzuak bagaude,
gelditu ez gaitezen
zerura juan gabe.

Emezortzi bertso auek bi tokitan arkitu ditugu: *Bertsolariya* aldizkarian, 51 zenbakian, 1932'ko Agorrillaren 4'an, eta *Argia* aldizkarian, 1933'ko Azaroaren 19'an. Alkarren artean aldaketarik ez dute.

Errenteria'ko Jose Goñi'ren eskutik jaso genduan eta moldiztegi-izenik ez duan bertso-paper batean, sail ontako amar bertso. Lenengo, sei auek: 1, 2, 3, 4, 6 eta 7'garrena. Ondoren, lau bertso berri. Eta, azkenik, beste lau auek: 15, 16, 17 eta 18'garrena.

Aldaketak: 2/1: Siñismen gutxikuak; 4/7: diamante ta kobre; 15/1: Zerura igoe-ran; 15/10: kondenatutzera; 16/3: sartuko ez dalako; 18/1: siñistu zagun bada.

Bertsoen bukaeran, firma bezela: *Billa-bona'tar batek jarriak*.

Eta berriak, onako bertso auek:

Bañan etzuten egin
agindutakua,
baizik erori ziran
biak pekatuan;
negar gogor egiñaz
al zuten moduban,
laxter paradisotik
ziraden kanpuan;
eskerrak etzerala
sartu inpernuban.

Geroztikan gizona
negarrez bizi zan,
orregatikan Jesus
ludira jetxi zan;
ogei ta amairu urtian
emen ibilli zan,
mirariak egiñaz
gizonen peskizan,
gu salbatziagatik
gurutzian ill zan.

Gurutzetik jetxita
al zan azkarrena
arkaitz-zulo batian
jarri zuten bera;
iskiñetan guardiak
etzedin atera,
bañan lo artu zuten
guztiak batera,
Jesusek etzuben nai
aiek ikustea.

Gure Jesus maitia
ondoren pixtu zan,
arri azpi artatik
arin atera zan;
berrogei egunian
emen ibilli zan,
bere apostoluak
oso maite izan,
Seme Jaungoiko zala
garbi azaldu zan.

BERTSO BERRIAK
ERNIO'KO PEREGRINAZIYUAREN
GAÑIAN JARRIAK

- 1/ Bertso berriak ipiñitzeko
nik daukadan alderdiya,¹
obra ona egiten asiko danak
utzi bear soberbiya;
Aita San Luis adoratzeko
preziso nai guardiya,
erakusteko konbeni dana
esplikaziyo garbiya,
Zeruko Aita, desiatzen det
entendimentuko argiya.
- 2/ Peregrinaziyo bat izan da
Erniyo'ko gurutzian,
Aia, Zizurkil, Astiasu,
Larraul ta Alkiza an zian;
Aita San Luis asarretzen da
relijiyua aitzian,
konsideratu bear degula
zeñek bere biotzian,
ordena degu ez faltatzeko
fede santuko itzian.

¹ Bertso-paperak: *daukan*.

- 3/ Ministro batzuek pentsatu due:
«Goazen Erniyo mendia,
Aita San Luis adoratzeko
estaziyuak an dia».
Andikan bueltan S. Igo. elizara (sic)
meza entzutera jua dia,
barrena sartu, belaunikatu,
eiñ deboziyo aundia,
Aia'ko alkate jaunaren mende
toki askotako jendia.
- 4/ Esan moduan bost erri oiek ²
obra au dirijitu zuen,
berrizko ere merezi duen
onrak emanaz guazen;
giyari onak bere kuadrilla
manejatzen du ain zuzen,
ejenplo onak erakusten da
bestiak ikasi dezen,
Aizarna'n dagon ministro batek e
akonpañatu giñuzen.
- 5/ D. Sebero da meza eman duna,
Aia'ko sazerdotia,
beste erretore bat fortunatu da
Alzola'tikan juatia;
disponitu du pulpitora iyo
sermoi ederra eitia,
kosta zitzaion erakusteko
ejenplua ematia,
Abe Maria bezelakua,
dana graziaz betia.

² Bertso-paperak: *Esan modu bost erri oyek.*

- 6/ Atsegiñ asko artu giñokan
aien orduko graziyai,
erakutsiya ondo ikastia
tokatzen zaku biziyai;
ez segitzeko mundu ontako
tranpari ta maliziyai,
eta uzteko bide gaiztuan
dabilen irabaziyai,
enkargu ori an eman zigun
ministruai ta guziyai.³
- 7/ Asko giñan gu ministro oiri
graziyak eman biarrak,
etsai guziyak zapaldu zitun
birtutiaren indarrak;
elizatikan irten giñan da
an ziran soñu ederrak,
onratu gaitu Azkoitiya'ko
dultzaiñak eta danborrak,
andik aurrera ez giñan egon
enemiguen bildurrak.
- 8/ Funtziyo ori zeledratu da
San Juan aurreko jayian,
bi bertsolari juntatu giñan
ondo itzegiñ nayian;
zori onian sartu giñan gu
alako konpañiyian,
bazkari ederra eman digute
Iturriotz'ko mayian,
borondatia erakutsiyaz
ipiñi zuten gayian.

³ Bertso-paperak: *guziyoi*.

- 9/ Bazkaldu eta altxa giñan da
jendiaren kontentuba,
ministro oiek beti badue
fediaren aumentuba;
billatu zuten Aita San Luis
adoratzeko puntuba,
Astiasu'ko erretoriak
egin du pulamentuba,
erratu gabe errezatu du
errosario santuba.
- 10/ Aia'ko erretoriak pronto
zeguan ondoren asteko,
pulpitotikan predikatu du
zenbat arrazoi gustoko;
grazi aparte biar du batek
jendia ala eroteko,
maisua ona da fede santuko
dotriña erakusteko,
ni beintzat pozak gelditu nitzan
berriz ala ikusteko.
- 11/ Dibersiyua nola izango zan
esan ziguen astetik,
okerrik iñork eztegu izan
egun artako festatik;
ari-jokua momentu batez,
korrikariya bestetik,
gaur edo biyar izan etzediñ
gure artian disputik,
duro batzuek jaso giñuzen
alkatiaren eskutik.

12/ Oso gustora egiñ genduben
Iturriotz'ko partera,
guk an giñuen ministro jaunak
errespetokuak dira;
beragatikan eragin zuben
garai oneko erretira,
iñor ez giñan andikan bueltan
gure pausuen kupira,
pake-pakian etorri giñan
bakoitza bere tokira.

Bertso-papera, moldiztegi-izenik gabea.
Egillearenik ere ez du. Eta ez nuan idatzi
nork eman zidan.

* * *

Bertso auen egillea, urtea eta gañontze-
ko argibideak biltzeko lana, Aia'ko Joxe
Mari Lertxundi bertsolariaren gain utzi
nuan, bertsoak bialduta.

Erantzun zidanez, Aia'ko eta Asteasu'ko
zaarretan ez du arkitu peregrinazio au eza-
gutu zuanik edo artaz oroitzen danik. Ezta
bertso auen egillearen berri eman dionik.
Ezta urtearenik ere.

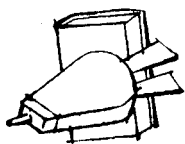
Bostgarren bertsoan, apaiz baten izena
aitatzen da: Don Sebero.

Don Sebero Eizagirre zan, Aia'ko semea, ta bertan, koadjutore bezela, urte asko egin zituana. Garai artan lau apaiz izaten omen ziran Aia'n. Bertan il zan, orain ogei ta amar bat urte, larogei ta zazpi urte zituala.

ORAINDAÑOKO LIBURUAK (101'garretetik aurrera)

- 101-102. *A. Zavala*: Txirritaren bertsoak. I. (*Aitua*).
- 103-104. *A. Zavala*: Txirritaren bertsoak. II (*Aitua*).
105. *Jose Inazio Etxeberria*: Mendi gañetik. (*Aitua*).
106. *A. Zavala*: Pastor Izuela.- Ezkioko ta Segurako itxuak. (*Aitua*).
107. *A. Zavala*: Zepai bertsolaria. (*Aitua*).
108. *Mattin*: Ahal dena. (*Aitua*).
- 109-110. *P. Lafitte*: Mañex Etchamendy bertsularia.
111. *Bertsolariak*: Xenpelar-saria, 1972. (*Aitua*).
112. *Basarri*: Sortu zaizkidanak. (*Aitua*).
113. *P. M. Urruzuno*: Sasiletrau baten ziria. (*Aitua*).
114. *A. Zavala*: Kaskazuri bertsolaria.
115. *A. Zavala*: Larraburu, Lexoti ta Balentin bertsolariak. (*Aitua*).
116. *A. Zavala*: Oiartzungo bost bertsolari. (*Aitua*).
- 117-118. *Balendin Enbeita*: Nere apurra.
119. *A. Zavala*: Oiartzungo beste lau bertsolari. (*Aitua*).
- 120-121-122. *A. Zavala*: Mendaro Txirristaka.
- 123-124-125. *A. Zavala*: Zafirain anaiak.
126. *A. Zavala*: Ustu ezin zan ganbara.
127. *M. Arozamena*: Nere aldia.
128. *A. Zavala*: Amodiozko penak bertso berrietan.
129. *A. Zavala*: Afrika'ko gerra (1859-1860).
130. *A. Zavala*: Patxi Erauskin bertsolaria (I).
131. *A. Zavala*: Patxi Erauskin bertsolaria (II).
132. *A. Zavala*: Patxi Erauskin bertsolaria (III).
133. *A. Zavala*: Arrantzaleen bizitza.
134. *J.M. Arrizabalo* - *A. Zavala*: Baso-mutillak.
135. *A. Zavala*: Jaioak bizi nai.

136. *A. Zavala*: Noe'ren ontzia.
- 137-138. *Ataño*: Txantxangorri kantaria.
139. *A. Zavala*: Soldaduzkako bertsoak.
140. *A. Zavala*: Nekazariak bai miseriak.
141. *Bertsolariak*: Bertsolari-Txapelketa Nagusia (Donostia, 1980 - I - 6).
142. *A. Zavala*: Txabolategi, Elkoro eta Leunda bertsolariak.
143. *J.J. Irazusta*: Nork bere bidea (I). (*Aitua*)
144. *J.J. Irazusta*: Nork bere bidea (II). (*Aitua*).
145. *J.J. Irazusta*: Nork bere bidea (III). (*Aitua*).
146. *A. Zavala*: Berridi eta Kuxkullu bertsolariak.
147. *Ataño*: Txori. (*Aitua*)
148. *I. Alkain, A. Zavala*: Gerrateko ibillerak (I).
149. *I. Alkain, A. Zavala*: Gerrateko ibillerak (II).
150. *I. Alkain, A. Zavala*: Gerrateko ibillerak (III).
151. *Martin Treku*: Etxe xokotik kantari.
152. *Xalbador*: Herria gogoan. (*Aitua*).
153. *J.K. Zapirain, Ataño*: Zure Pasio Santua. Asis'ko San Frantziskoren bizitza.
154. *A. Zavala*: Jan-edanaren bertsoak (I).
155. *A. Zavala*: Jan-edanaren bertsoak (II).
156. *F. Artola, Bordari, R. Artola*: Aritz beraren adarrak.
157. *Elkar lanean*: Lexoti bertsolaria.
158. *Mari Treku*: Mattin, nere gizona.
159. *Txomin Garmendia*: Denbora pasa.
160. *Txomin Garmendia*: Bizitzaren arian.
161. *A. Zavala*: Kuba'ko gerra.
162. *J.M. Arrieta*: Nere ondar alea.
163. *J.C. Arrosagaray*: California-tik kantuz.
164. *A. Zavala*: Mixioetako bertsoak (I).
165. *A. Zavala*: Mixioetako bertsoak (II).
166. *M. Manterola*: Lore apal bat.
167. *J.M. Lertxundi*: Baso tarteko oiua.
168. *P. Lazkano, A. Zavala*: Tiro tartean bertsoan.
169. *Basarri*: Kezka-giroan.
170. *Txomin Garmendia*: Bordaberri'ko gozo-mikatzak.
171. *Txomin Garmendia*: Bertsolari Kurpilla.
172. *Sebastian Salaberria*: Nere soroko emaitzak.
173. *I. Olea*: Otemotxeko arnasa.
174. *A. Zavala*: Kristaubidea bertsoan (I).
175. *A. Zavala*: Kristaubidea bertsoan (II).

AUSPOA
LIBURUTEGIA